

Қасым Тыныстанов

Киришни ўқинг

Айсулуга мактабда Давлат Тили кунига бағишланган тадбирга Қасым Тыныстанов ҳақида маъруза тайёрлаш топшириғи берилди. У А.Б.Болпонованинг 2011 йилда нашр этилган "К. Тыныстанов - олим ва давлат арбоби" китобини ўқиди ва маъруза тайёрлади.

Қасым Тыныстанов

1/7-топшириқ.

Ўнг томонда жойлашган Айсулуунинг маърузасини ўқинг. Саволга жавоб бериш учун тегшли жавоб вариантини танланг.

Сиз ўқиган матнга асосланиб, Айсулуу танлаган маърузанинг асосий мавзусини аниқланг.

Битта тўғри жавобни танланг.

1. Қасым Тыныстановнинг ҳаёти ва ижоди.
2. Қасым Тыныстановнинг давлат арбоби сифатида тақдири.
3. К. Тыныстановнинг таржимаи ҳоли ва унинг қирғиз тили ёзувини ривожлантиришга қўшган ҳиссаси.
4. Буюк шоир ва ёзувчи Қасым Тыныстановнинг ҳаётий ҳикояси.

Қасым Тыныстанов

Қасым Тыныстанов (1901–1938) Исиккўлнинг Чырпыкты қишлоғида туғилган. Унинг таржимаи ҳолига кўра, Қасымга Араб тилини ўқиш ва ёзишни деҳқон бўлган отаси ўргатган. Кейинчалик Қасым қишлоқ мулласи қўлида, ўзбек бошланғич мактабида ва Қоракўлдаги рус мактабида ўқиди. У ўзининг қизиқувчанлиги, қатъиятлилиги ва билимга чанқоқлиги билан ажралиб турарди.

КАСЫМ ТЫНЫСТАНОВ

У ўз ватанида муносиб таълим ололмастлигига ишониб, 1919 йилда Алма атага пиёда жўнаб кетди. У ерда уни Тошкентдаги Қозоғистон билим юртига жўнатишади. Талаба сифатида К. Тыныстанов жуда қийин вазифани - Араб графикаси асосида миллий алифбонинг биринчи версиясини ишлаб чиқишни ўз зиммасига олади.

"Биринчи" сўзи кўпинча Қасым Тыныстанов билан боғлиқ. 1921 йилда у соғлигини яхшилаш учун уйига кетади ва ўзини драматург сифатида синаб кўради, биринчи қирғиз театр гуруҳини ташкил қилади. У қирғиз тилида театрлаштирилган сахна кўриниши учун биринчи сценарийни ёзади. Қасым биринчи бўлиб И.А.Криловнинг масалларини қирғиз тилига таржима қилди. Кейинчалик у ўзи яхши билган ва севган "Манас" достонини рус тилига таржима

қилишга ташаббус кўрсатади. Унинг шеърлари ва насрлари Қозоғистон газеталарида нашр этилган.

О.Алиев ва Б.Данияров билан биргаликда Қирғизистонда коммунистик партия учун биринчи бўлиб "Эркин Тоо"("Эркин тоғ") газетасини яратади. Унинг биринчи сони 7 ноябрь куни нашр этилган. 7 ноябрь - қирғиз тили ёзувининг пайдо бўлган куни ва оммавий ахборот воситачилари, нашриётчилар ва матбаа ходимларининг касб байрами ҳисобланади.

1925 йилда К.Тыныстанов "Ала-Тоо"газетасининг муҳаррири бўлди. 1927-1930 йилларда Республика маориф комиссари, 1930-1937 йилларда Қирғизистон Педагогика институтида тарих ва қирғиз тилидан дарс берган, шундан сўнг Қирғизистон маданият ва қурилиш институтига директор қилиб тайинланади.

Қасым Тыныстанов қирғиз тили ёзувининг ривожланишига беқиёс ҳисса қўшди. Аввал у ҳамфикрлари билан биргаликда Араб алифбосини қирғиз тилига мослаштиради ва "Эне тилибиз"("Она тилимиз") дарслигини нашр этади. Кейин арабча графикани лотин графикасига ва бир неча йил ўтгач - лотин графикасини кириллчага ўтказган.

Ёзувни яратишда тилшунос дарҳол ёзувни қандай ўргатиш ҳақида ўйлайди. К.Тыныстанов биринчи алифбо ва ўқиш китобини тузади. Қирғиз тили грамматикасининг назарий асосларини ишлаб чиқади, асосан қирғиз лексикасига асосланган терминологияни таклиф қилади (бу жуда муваффақиятли бўлиб чиқади: у таклиф қилган атамаларнинг тахминан 90% бугунги кунда ҳам қўлланилмоқда) ва "Қирғиз тили грамматикаси" ни нашр этади. Шу билан бирга педагогика институтлари учун дарсликлар ва ўқув дастурларини ишлаб чиқади. Малакали ўқитувчиларни тайёрлашга ёрдам берадиган биринчи "Жаны Маданият Жолунда" ("Янги маданият йўлида") номли қирғиз илмий ва ўқув журнали нашрида қатнашади. Ва ниҳоят, у фалсафа, ижтимоий фанлар ва зоология каби турли илмий соҳалар учун терминологик луғатларни яратади.

Қасым Тыныстановнинг ҳаёти жуда эрта тугади. Бугунги кунда Иссиқ-кўл Давлат университети, Бишкекдаги кўча унинг номи билан аталади. Унинг портретини 10 сўмлик миллий банкнотда кўриш мумкин. К.Тыныстанов мамлакат тарихида биринчи қирғиз профессори бўлди.

Касым Тыныстанов

2/7-топширик.

Ўн томонда жойлашган Айсулуунинг маърузасини ўқинг. Саволга жавоб бериш учун тегшли жавоб вариантини танланг.

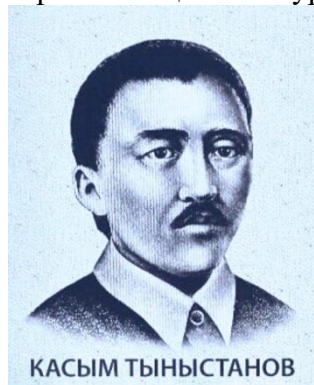
Айсулуунинг маърузасида Қирғизистонда фан ва маданиятнинг турли соҳаларида фидойлик кўрсатган К.Тыныстановнинг хиссасини таъкидлаш керак эди. У нимани таъкидлаши керак эди?

Барча тўғри жавобларни танланг.

1. У театрнинг асосчиларидан бири эди.
2. У биринчи биринчи алифбосини ва алфавитини яратди.
3. У қирғиз тилини ўқитиш тизимини курди.
4. У қирғиз фалсафасининг ривожланишига ҳисса қўшган.
5. У қирғиз грамматикасининг асосчиси эди.
6. У шеър ва наср ёзган.

Касым Тыныстанов

Касым Тыныстанов (1901–1938) Исиккўлнинг Чырпыкты қишлоғида туғилган. Унинг таржимаи ҳолига кўра, Қасымга Араб тилини

КАСЫМ ТЫНЫСТАНОВ

ўқиш ва ёзишни деҳқон бўлган отаси ўргатган. Кейинчалик Қасым қишлоқ мулласи кўлида, ўзбек бошланғич мактабида ва Қоракўлдаги рус мактабида ўқиди. У ўзининг қизиқувчанлиги, қатъиятлилиги ва билимга чанқоқлиги

билан ажралиб турарди.

У ўз ватанида муносиб таълим ололмастлигига ишониб, 1919 йилда Алма атага пиёда жўнаб кетди. У ерда уни Тошкентдаги Қозоғистон билим юртига жўнатишади. Талаба сифатида К. Тыныстанов жуда қийин вазифани - Араб графикаси асосида миллий алифбонинг биринчи версиясини ишлаб чиқишни ўз зиммасига олади.

"Биринчи" сўзи кўпинча Қасым Тыныстанов билан боғлиқ. 1921 йилда у соғлигини яхшилаш учун уйига кетади ва ўзини драматург сифатида синаб кўради, биринчи қирғиз театр гуруҳини ташкил қилади. У қирғиз тилида театрлаштирилган сахна кўриниши учун биринчи сценарийни ёзади. Қасым биринчи бўлиб И.А.Криловнинг масалларини қирғиз тилига таржима қилди. Кейинчалик у ўзи яхши билган ва севган "Манас" достонини рус тилига таржима қилишга ташаббус кўрсатади. Унинг шеърлари ва насрлари Қозоғистон газеталарида нашр этилган.

О.Алиев ва Б.Данияров билан биргаликда Қирғизистонда коммунистик партия учун биринчи бўлиб "Эркин Тоо" ("Эркин тоғ") газетасини яратади. Унинг биринчи сони 7 ноябрь куни нашр этилган. 7 ноябрь - қирғиз тили ёзувининг пайдо бўлган куни ва оммавий ахборот воситачилари, нашриётчилар ва матбаа ходимларининг касб байрами ҳисобланади.

1925 йилда К.Тыныстанов "Ала-Тоо" газетасининг муҳаррири бўлди. 1927-1930 йилларда Республика маориф комиссари, 1930-1937 йилларда Қирғизистон Педагогика институтида тарих ва қирғиз тилидан дарс берган, шундан сўнг Қирғизистон маданият ва қурилиш институтига директор қилиб тайинланади.

Қасым Тыныстанов қирғиз тили ёзувининг

ривожланишига бекиёс хисса қўшди. Аввал у ҳамфикрлари билан биргаликда Араб алифбосини қирғиз тилига мослаштиради ва "Эне тилибиз" ("Она тилимиз") дарслигини нашр этади. Кейин арабча графикани лотин графикасига ва бир неча йил ўтгач - лотин графикасини кириллчага ўтказган.

Ўзунни яратишда тилшунос дарҳол ўзунни қандай ўргатиш ҳақида ўйлайди. К.Тыныстанов биринчи алифбо ва ўқиш китобини тузади. Қирғиз тили грамматикасининг назарий асосларини ишлаб чиқади, асосан қирғиз лексикасига асосланган терминологияни таклиф қилади (бу жуда муваффақиятли бўлиб чиқади: у таклиф қилган атамаларнинг тахминан 90% бугунги кунда ҳам қўлланилмоқда) ва "Қирғиз тили грамматикаси" ни нашр этади. Шу билан бирга педагогика институтлари учун дарсликлар ва ўқув дастурларини ишлаб чиқади. Малакали ўқитувчиларни тайёрлашга ёрдам берадиган биринчи "Жаны Маданият Жолунда" ("Янги маданият йўлида") номли қирғиз илмий ва ўқув журнали нашрида қатнашади. Ва ниҳоят, у фалсафа, ижтимоий фанлар ва зоология каби турли илмий соҳалар учун терминологик луғатларни яратади.

Қасым Тыныстановнинг ҳаёти жуда эрта тугади. Бугунги кунда Иссиқ-кўл Давлат университети, Бишкекдаги кўча унинг номи билан аталади. Унинг портретини 10 сўмлик миллий банкнотда кўриш мумкин. К.Тыныстанов мамлакат тарихида биринчи қирғиз профессори бўлди.

Қасым Тыныстанов

3/7-топшириқ.

Ўнг томонда жойлашган Айсулуунинг маърузасини ўқинг. Саволга жавоб бериш учун матндан керакли қисмни ажратиб олинг ёки матндан бир жумлани ёзинг.

Матнда айтилишича, у ўзининг қизиқувчанлиги, қатъиятлилиги ва билимга чанқоқлиги билан ажралиб турарди.

Буни қандай факт тасдиқлайди?

Матндаги битта жумланинг тагига чизинг (таъкидланг).

Ёки

матндан битта жумлани ёзинг.

Қасым Тыныстанов

Қасым Тыныстанов (1901–1938) Иссиқ кўлнинг Чырпыкты қишлоғида туғилган. Унинг таржимаи ҳолига кўра, Қасымга Араб тилини

КАСЫМ ТЫНЫСТАНОВ

ўқиш ва ёзишни деҳқон бўлган отаси ўргатган. Кейинчалик Қасым қишлоқ мулласи кўлида, ўзбек бошланғич мактабида ва Қоракўлдаги рус мактабида ўқиди. У ўзининг қизиқувчанлиги, қатъиятлилиги ва билимга чанқоқлиги

билан ажралиб турарди.

У ўз ватанида муносиб таълим ололмастлигига ишониб, 1919 йилда Алма атага пиёда жўнаб кетди. У ерда уни Тошкентдаги

Қозоғистон билим юртига жўнатишади. Талаба сифатида К. Тыныстанов жуда қийин вазифани - Араб графикаси асосида миллий алифбонинг биринчи версиясини ишлаб чиқишни ўз зиммасига олади.

"Биринчи" сўзи кўпинча Қасым Тыныстанов билан боғлиқ. 1921 йилда у соғлигини яхшилаш учун уйига кетади ва ўзини драматург сифатида синаб кўради, биринчи қирғиз театр гуруҳини ташкил қилади. У қирғиз тилида театрлаштирилган сахна кўриниши учун биринчи сценарийни ёзади. Қасым биринчи бўлиб И.А.Криловнинг масалларини қирғиз тилига таржима қилди. Кейинчалик у ўзи яхши билган ва севган "Манас" достонини рус тилига таржима қилишга ташаббус кўрсатади. Унинг шеърлари ва насрлари Қозоғистон газеталарида нашр этилган.

О.Алиев ва Б.Данияров билан биргаликда Қирғизистонда коммунистик партия учун биринчи бўлиб "Эркин Тоо" ("Эркин тоғ") газетасини яратади. Унинг биринчи сони 7 ноябрь куни нашр этилган. 7 ноябрь - қирғиз тили ёзувининг пайдо бўлган куни ва оммавий ахборот воситачилари, нашриётчилар ва матбаа ходимларининг касб байрами ҳисобланади.

1925 йилда К.Тыныстанов "Ала-Тоо" газетасининг муҳаррири бўлди. 1927-1930 йилларда Республика маориф комиссари, 1930-1937 йилларда Қирғизистон Педагогика институтида тарих ва қирғиз тилидан дарс берган, шундан сўнг Қирғизистон маданият ва қурилиш институтига директор қилиб тайинланади.

Қасым Тыныстанов қирғиз тили ёзувининг ривожланишига бекиёс ҳисса қўшди. Аввал у ҳамфикрлари билан биргаликда Араб алифбосини қирғиз тилига мослаштиради ва "Эне тилибиз" ("Она тилимиз") дарслигини нашр этади. Кейин арабча графикани лотин графикасига ва бир неча йил ўтгач - лотин графикасини кириллчага ўтказган.

Ёзувни яратишда тилшунос дарҳол ёзувни қандай ўргатиш ҳақида ўйлайди. К.Тыныстанов биринчи алифбо ва ўқиш китобини тузади. Қирғиз тили грамматикасининг назарий асосларини ишлаб чиқади, асосан қирғиз лексикасига асосланган терминологияни таклиф қилади (бу жуда муваффақиятли бўлиб чиқади: у таклиф қилган атамаларнинг тахминан 90% бугунги кунда ҳам қўлланилмоқда) ва "Қирғиз тили грамматикаси" ни нашр этади. Шу билан бирга педагогика институтлари учун дарсликлар ва ўқув дастурларини ишлаб чиқади. Малакали

Ўқитувчиларни тайёрлашга ёрдам берадиган биринчи "Жаны Маданият Жолунда" ("Янги маданият йўлида") номли қирғиз илмий ва ўқув журнали нашрида қатнашади. Ва ниҳоят, у фалсафа, ижтимоий фанлар ва зоология каби турли илмий соҳалар учун терминологик луғатларни яратади.

Қасым Тыныстановнинг ҳаёти жуда эрта тугади. Бугунги кунда Иссиқ-кўл Давлат университети, Бишкекдаги кўча унинг номи билан аталади. Унинг портретини 10 сўмлик миллий банкнотда кўриш мумкин. К.Тыныстанов мамлакат тарихида биринчи қирғиз профессори бўлди.

Қасым Тыныстанов

4/7-топшириқ.

Ўнг томонда жойлашган Айсулуунинг маърузасини ўқинг. Саволга жавоб бериш учун тегшли жавоб вариантини танланг.

Биринчи қирғиз газетасининг номи нима эди?

Битта тўғри жавобни танланг.

1. "Жаны Маданият Жолунда»
2. "Эркин Тоо»
3. "Ала-Тоо".
4. "Эне тилибиз"

Қасым Тыныстанов

Қасым Тыныстанов (1901–1938) Иссиқ кўлнинг Чырпыкты қишлоғида туғилган. Унинг таржимаи ҳолига кўра, Қасымга Араб тилини

КАСЫМ ТЫНЫСТАНОВ

ўқиш ва ёзишни деҳқон бўлган отаси ўргатган. Кейинчалик Қасым қишлоқ мулласи қўлида, ўзбек бошланғич мактабида ва Қоракўлдаги рус мактабида ўқиди. У ўзининг қизиқувчанлиги, қатъиятлилиги ва билимга чанқоқлиги

билан ажралиб турарди.

У ўз ватанида муносиб таълим ололмастлигига ишониб, 1919 йилда Алма атага пиёда жўнаб кетди. У ерда уни Тошкентдаги Қозоғистон билим юртига жўнатишади. Талаба сифатида К. Тыныстанов жуда қийин вазифани - Араб графикаси асосида миллий алифбонинг биринчи версиясини ишлаб чиқишни ўз зиммасига олади.

"Биринчи" сўзи кўпинча Қасым Тыныстанов билан боғлиқ. 1921 йилда у соғлигини яхшилаш учун уйига кетади ва ўзини драматург сифатида синаб кўради, биринчи қирғиз театр гуруҳини ташкил қилади. У қирғиз тилида театрлаштирилган саҳна кўриниши учун биринчи сценарийни ёзади. Қасым биринчи бўлиб И.А.Криловнинг масалларини қирғиз тилига таржима қилди. Кейинчалик у ўзи яхши билган ва севган "Манас" достонини рус тилига таржима қилишга ташаббус кўрсатади. Унинг шеърлари ва насрлари Қозоғистон газеталарида нашр этилган.

О.Алиев ва Б.Данияров билан биргаликда Қирғизистонда коммунистик партия учун биринчи бўлиб "Эркин Тоо" ("Эркин тоғ") газетасини яратади. Унинг биринчи сони 7

	<p>ноябрь куни нашр этилган. 7 ноябрь - қирғиз тили ёзувининг пайдо бўлган куни ва оммавий ахборот воситачилари, нашриётчилар ва матбаа ходимларининг касб байрами ҳисобланади.</p> <p>1925 йилда К.Тыныстанов "Ала-Тоо"газетасининг муҳаррири бўлди. 1927-1930 йилларда Республика маориф комиссари, 1930-1937 йилларда Қирғизистон Педагогика институтида тарих ва қирғиз тилидан дарс берган, шундан сўнг Қирғизистон маданият ва қурилиш институтига директор қилиб тайинланади.</p> <p>Қасым Тыныстанов қирғиз тили ёзувининг ривожланишига беқиёс ҳисса қўшди. Аввал у ҳамфикрлари билан биргаликда Араб алифбосини қирғиз тилига мослаштиради ва "Эне тилибиз"("Она тилимиз") дарслигини нашр этади. Кейин арабча графикани лотин графикасига ва бир неча йил ўтгач - лотин графикасини кириллчага ўтказган.</p> <p>Ёзувни яратишда тилшунос дарҳол ёзувни қандай ўргатиш ҳақида ўйлайди. К.Тыныстанов биринчи алифбо ва ўқиш китобини тузади. Қирғиз тили грамматикасининг назарий асосларини ишлаб чиқади, асосан қирғиз лексикасига асосланган терминологияни таклиф қилади (бу жуда муваффақиятли бўлиб чиқади: у таклиф қилган атамаларнинг тахминан 90% бугунги кунда ҳам қўлланилмоқда) ва "Қирғиз тили грамматикаси" ни нашр этади. Шу билан бирга педагогика институтлари учун дарсликлар ва ўқув дастурларини ишлаб чиқади. Малакали ўқитувчиларни тайёрлашга ёрдам берадиган биринчи "Жаны Маданият Жолунда" ("Янги маданият йўлида") номли қирғиз илмий ва ўқув журнали нашрида қатнашади. Ва ниҳоят, у фалсафа, ижтимоий фанлар ва зоология каби турли илмий соҳалар учун терминологик луғатларни яратади.</p> <p>Қасым Тыныстановнинг ҳаёти жуда эрта тугади. Бугунги кунда Иссиқ-кўл Давлат университети, Бишкекдаги кўча унинг номи билан аталади. Унинг портретини 10 сўмлик миллий банкнотда кўриш мумкин. К.Тыныстанов мамлакат тарихида биринчи қирғиз профессори бўлди.</p>
<p align="center">Қасым Тыныстанов</p> <p>5/7-топшириқ.</p> <p><i>Ўнг томонда жойлашган Айсулуунинг маърузасини ўқинг. Саволга жавоб бериш учун тегшли жавоб вариантини танланг.</i></p> <p>Мақола мазмунига қандай баёноتلар мос</p>	<p align="center">Қасым Тыныстанов</p> <p>Қасым Тыныстанов (1901–1938) Иссиқ кўлнинг Чырпыкты қишлоғида туғилган. Унинг таржимаи ҳолига кўра, Қасымга Араб тилини ўқиш ва ёзишни деҳқон бўлган отаси ўргатган. Кейинчалик Қасым қишлоқ мулласи қўлида, ўзбек бошланғич мактабида ва Қоракўлдаги рус мактабида ўқиди. У ўзининг қизиқувчанлиги,</p>

келади?

Ҳар бир баёног учун "тўғри" ёки "нотўғри" белгисини қўйинг.

Баёног	тўғри	нотўғри
Қасым Тыныстанов ўқитувчининг ўғли эди.		
Қасым Тыныстанов қирғиз алифбосини уч марта ишлаб чиқишга тўғри келди.		
Қасым Тыныстанов ёзувнинг барча соҳалари билан шуғулланган: бадиий сўз, илм-фан, журналистика.		
Бишкекдаги университетга Қасым Тыныстанов номи берилган.		

КАСЫМ ТЫНЫСТАНОВ

қатъиятлилиги ва билимга чанқоклиги билан ажралиб турарди.

У ўз ватанида муносиб таълим ололмастлигига ишониб, 1919 йилда Алма атага пиёда жўнаб кетди. У ерда уни Тошкентдаги Қозоғистон билим юртига жўнатишади.

Талаба сифатида К. Тыныстанов жуда қийин вазифани - Араб графикаси асосида миллий алифбонинг биринчи версиясини ишлаб чиқишни ўз зиммасига олади.

"Биринчи" сўзи кўпинча Қасым Тыныстанов билан боғлиқ. 1921 йилда у соғлигини яхшилаш учун уйига кетади ва ўзини драматург сифатида синаб кўради, биринчи қирғиз театр гуруҳини ташкил қилади. У қирғиз тилида театрлаштирилган сахна кўриниши учун биринчи сценарийни ёзади. Қасым биринчи бўлиб И.А.Криловнинг масалларини қирғиз тилига таржима қилди. Кейинчалик у ўзи яхши билган ва севган "Манас" достонини рус тилига таржима қилишга ташаббус кўрсатади. Унинг шеърлари ва насрлари Қозоғистон газеталарида нашр этилган.

О.Алиев ва Б.Данияров билан биргаликда Қирғизистонда коммунистик партия учун биринчи бўлиб "Эркин Тоо" ("Эркин тоғ") газетасини яратади. Унинг биринчи сони 7 ноябрь куни нашр этилган. 7 ноябрь - қирғиз тили ёзувининг пайдо бўлган куни ва оммавий ахборот воситачилари, нашриётчилар ва матбаа ходимларининг касб байрами ҳисобланади.

1925 йилда К.Тыныстанов "Ала-Тоо" газетасининг муҳаррири бўлди. 1927-1930 йилларда Республика маориф комиссари, 1930-1937 йилларда Қирғизистон Педагогика институтида тарих ва қирғиз тилидан дарс берган, шундан сўнг Қирғизистон маданият ва қурилиш институтига директор қилиб тайинланади.

Қасым Тыныстанов қирғиз тили ёзувининг ривожланишига беқиёс ҳисса қўшди. Аввал у ҳамфикрлари билан биргаликда Араб алифбосини қирғиз тилига мослаштиради ва "Эне тилибиз" ("Она тилимиз") дарслигини нашр этади. Кейин арабча графикани лотин графикасига ва бир неча йил ўтгач - лотин графикасини қирғиз тилига ўтказган.

Ёзувни яратишда тилшунос дарҳол ёзувни қандай ўргатиш ҳақида ўйлайди. К.Тыныстанов

биринчи алифбо ва ўқиш китобини тузади. Қирғиз тили грамматикасининг назарий асосларини ишлаб чиқади, асосан қирғиз лексикасига асосланган терминологияни таклиф қилади (бу жуда муваффақиятли бўлиб чиқади: у таклиф қилган атамаларнинг тахминан 90% бугунги кунда ҳам қўлланилмоқда) ва "Қирғиз тили грамматикаси" ни нашр этади. Шу билан бирга педагогика институтлари учун дарсликлар ва ўқув дастурларини ишлаб чиқади. Малакали ўқитувчиларни тайёрлашга ёрдам берадиган биринчи "Жаны Маданият Жолунда" ("Янги маданият йўлида") номли қирғиз илмий ва ўқув журнали нашрида қатнашади. Ва ниҳоят, у фалсафа, ижтимоий фанлар ва зоология каби турли илмий соҳалар учун терминологик луғатларни яратади.

Қасым Тыныстановнинг ҳаёти жуда эрта тугади. Бугунги кунда Иссиқ-кўл Давлат университети, Бишкекдаги кўча унинг номи билан аталади. Унинг портретини 10 сўмлик миллий банкнотда кўриш мумкин. К.Тыныстанов мамлакат тарихида биринчи қирғиз профессори бўлди.

Қасым Тыныстанов

6/7-топшириқ.

Ўнг томонда жойлашган Айсулуунинг маърузасини ўқинг. Саволга жавоб беринг.

Қасым Тыныстанов қирғиз тилига харфлардан ташқари янги нималарни киргизган?

Саволга жавобни ёзинг.

Қасым Тыныстанов

Қасым Тыныстанов (1901–1938) Иссиқ кўлнинг Чырпыкты қишлоғида туғилган. Унинг таржимаи ҳолига кўра, Қасымга Араб тилини

КАСЫМ ТЫНЫСТАНОВ

ўқиш ва ёзишни деҳқон бўлган отаси ўргатган. Кейинчалик Қасым қишлоқ мулласи қўлида, ўзбек бошланғич мактабида ва Қоракўлдаги рус мактабида ўқиди. У ўзининг қизиқувчанлиги, қатъиятлилиги ва билимга чанқоқлиги

билан ажралиб турарди.

У ўз ватанида муносиб таълим ололмастлигига ишониб, 1919 йилда Алма атага пиёда жўнаб кетди. У ерда уни Тошкентдаги Қозоғистон билим юртига жўнатишади. Талаба сифатида К. Тыныстанов жуда қийин вазифани - Араб графикаси асосида миллий алифбонинг биринчи версиясини ишлаб чиқишни ўз зиммасига олади.

"Биринчи" сўзи кўпинча Қасым Тыныстанов билан боғлиқ. 1921 йилда у соғлигини яхшилаш учун уйига кетади ва ўзини драматург сифатида синаб кўради, биринчи қирғиз театр гуруҳини ташкил қилади. У қирғиз тилида

театрлаштирилган сахна кўриниши учун биринчи сценарийни ёзади. Қасым биринчи бўлиб И.А.Криловнинг масалларини қирғиз тилига таржима қилди. Кейинчалик у ўзи яхши билган ва севган "Манас" дostonини рус тилига таржима қилишга ташаббус кўрсатади. Унинг шеърлари ва насрлари Қозоғистон газеталарида нашр этилган.

О.Алиев ва Б.Данияров билан биргаликда Қирғизистонда коммунистик партия учун биринчи бўлиб "Эркин Тоо" ("Эркин тоғ") газетасини яратади. Унинг биринчи сони 7 ноябрь куни нашр этилган. 7 ноябрь - қирғиз тили ёзувининг пайдо бўлган куни ва оммавий ахборот воситачилари, нашриётчилар ва матбаа ходимларининг касб байрами ҳисобланади.

1925 йилда К.Тыныстанов "Ала-Тоо" газетасининг муҳаррири бўлди. 1927-1930 йилларда Республика маориф комиссари, 1930-1937 йилларда Қирғизистон Педагогика институтида тарих ва қирғиз тилидан дарс берган, шундан сўнг Қирғизистон маданият ва қурилиш институтига директор қилиб тайинланади.

Қасым Тыныстанов қирғиз тили ёзувининг ривожланишига бекиёс ҳисса қўшди. Аввал у ҳамфикрлари билан биргаликда Араб алифбосини қирғиз тилига мослаштиради ва "Эне тилибиз" ("Она тилимиз") дарслигини нашр этади. Кейин арабча графикани лотин графикасига ва бир неча йил ўтгач - лотин графикасини қирғиз тилига ўтказган.

Ёзувни яратишда тилшунос дарҳол ёзувни қандай ўргатиш ҳақида ўйлайди. К.Тыныстанов биринчи алифбо ва ўқиш китобини тузади. Қирғиз тили грамматикасининг назарий асосларини ишлаб чиқади, асосан қирғиз лексикасига асосланган терминологияни таклиф қилади (бу жуда муваффақиятли бўлиб чиқади: у таклиф қилган атамаларнинг тахминан 90% бугунги кунда ҳам қўлланилмоқда) ва "Қирғиз тили грамматикаси" ни нашр этади. Шу билан бирга педагогика институтлари учун дарсликлар ва ўқув дастурларини ишлаб чиқади. Малакали ўқитувчиларни тайёрлашга ёрдам берадиган биринчи "Жаны Маданият Жолунда" ("Янги маданият йўлида") номли қирғиз илмий ва ўқув журнали нашрида қатнашади. Ва ниҳоят, у фалсафа, ижтимоий фанлар ва зоология каби турли илмий соҳалар учун терминологик луғатларни яратади.

Қасым Тыныстановнинг ҳаёти жуда эрта тугади. Бугунги кунда Иссиқ-кўл Давлат университети, Бишкекдаги кўча унинг номи билан аталади.

Унинг портретини 10 сўмлик миллий банкнотда кўриш мумкин. К.Тыныстанов мамлакат тарихида биринчи қирғиз профессори бўлди.

Қасым Тыныстанов

7/7-топшириқ.

Ўнг томонда жойлашган Айсулуунинг маърузасини ўқинг. Қуйида келтирилган қўшимча маълумотларни ўқинг. Тўғри жавобни белгиланг ва изоҳ беринг.

Электрон ҳисоблаш машиналари инглиз тилида "компютер" номини олган, "компютер" сўзи "Ҳисоблагич" деган маънони англатади, computare — "ҳисоблаш". Рус тилига бу сўз киргизилган.

1955 йили Французлар компютер учун ўз сўзларини ҳам ишлаб чиқдилар - *ординатёр* (ordinateur), яъни "тартибга келтирадиган нарса", француз тилида тартиб ordre.

Сизнингча, Қасым Тыныстанов терминологияни ривожлантириш тамойилларига асосланиб, қирғиз тилидаги янги ходисани белгилашнинг қандай усуллари қўллаб қувватлаган?

Битта жавобни белгиланг ва тушунтиринг.

1. русча
2. французча

Изоҳлаш:

. Қасым Тыныстанов

Қасым Тыныстанов (1901–1938) Исиккўлнинг Чырпыкты қишлоғида туғилган. Унинг таржимаи холига кўра, Қасымга Араб тилини ўқиш ва ёзишни деҳқон бўлган отаси ўргатган. Кейинчалик Қасым қишлоқ мулласи қўлида, ўзбек бошланғич мактабида ва Қоракўлдаги рус мактабида ўқиди. У ўзининг қизиқувчанлиги, қатъиятлилиги ва билимга чанқоқлиги билан ажралиб турарди.

КАСЫМ ТЫНЫСТАНОВ

У ўз ватанида муносиб таълим ололмастегига ишониб, 1919 йилда Алма атага пиёда жўнаб кетди. У ерда уни Тошкентдаги Қозоғистон билим юртига жўнатишади. Талаба сифатида К. Тыныстанов жуда қийин вазифани - Араб графикаси асосида миллий алифбонинг биринчи версиясини ишлаб чиқишни ўз зиммасига олади.

"Биринчи" сўзи кўпинча Қасым Тыныстанов билан боғлиқ. 1921 йилда у соғлигини яхшилаш учун уйига кетади ва ўзини драматург сифатида синаб кўради, биринчи қирғиз театр гуруҳини ташкил қилади. У қирғиз тилида театрлаштирилган сахна кўриниши учун биринчи сценарийни ёзади. Қасым биринчи бўлиб И.А.Криловнинг масалларини қирғиз тилига таржима қилди. Кейинчалик у ўзи яхши билган ва севган "Манас" достонини рус тилига таржима қилишга ташаббус кўрсатади. Унинг шеърлари ва насрлари Қозоғистон газеталарида нашр этилган.

О.Алиев ва Б.Данияров билан биргаликда Қирғизистонда коммунистик партия учун

биринчи бўлиб "Эркин Тоо" ("Эркин тоғ") газетасини яратади. Унинг биринчи сони 7 ноябрь куни нашр этилган. 7 ноябрь - қирғиз тили ёзувининг пайдо бўлган куни ва оммавий ахборот воситачилари, нашриётчилар ва матбаа ходимларининг касб байрами ҳисобланади.

1925 йилда К.Тыныстанов "Ала-Тоо" газетасининг муҳаррири бўлди. 1927-1930 йилларда Республика маориф комиссари, 1930-1937 йилларда Қирғизистон Педагогика институтида тарих ва қирғиз тилидан дарс берган, шундан сўнг Қирғизистон маданият ва қурилиш институтига директор қилиб тайинланади.

Қасым Тыныстанов қирғиз тили ёзувининг ривожланишига беқиёс ҳисса қўшди. Аввал у ҳамфикрлари билан биргаликда Араб алифбосини қирғиз тилига мослаштиради ва "Эне тилибиз" ("Она тилимиз") дарслигини нашр этади. Кейин арабча графикани лотин графикасига ва бир неча йил ўтгач - лотин графикасини кириллчага ўтказган.

Ёзувни яратишда тилшунос дарҳол ёзувни қандай ўргатиш ҳақида ўйлайди. К.Тыныстанов биринчи алифбо ва ўқиш китобини тузади. Қирғиз тили грамматикасининг назарий асосларини ишлаб чиқади, асосан қирғиз лексикасига асосланган терминологияни таклиф қилади (бу жуда муваффақиятли бўлиб чиқади: у таклиф қилган атамаларнинг тахминан 90% бугунги кунда ҳам қўлланилмоқда) ва "Қирғиз тили грамматикаси" ни нашр этади. Шу билан бирга педагогика институтлари учун дарсликлар ва ўқув дастурларини ишлаб чиқади. Малакали ўқитувчиларни тайёрлашга ёрдам берадиган биринчи "Жаны Маданият Жолунда" ("Янги маданият йўлида") номли қирғиз илмий ва ўқув журнали нашрида қатнашади. Ва ниҳоят, у фалсафа, ижтимоий фанлар ва зоология каби турли илмий соҳалар учун терминологик луғатларни яратади.

Қасым Тыныстановнинг ҳаёти жуда эрта тугади. Бугунги кунда Иссиқ-кўл Давлат университети, Бишкекдаги кўча унинг номи билан аталади. Унинг портретини 10 сўмлик миллий банкнотда кўриш мумкин. К.Тыныстанов мамлакат тарихида биринчи қирғиз профессори бўлди.

Тавсифлар:**1-топширик**

Малака гуруҳи	2
Малака	Матннинг турли қисмларидан маълумотларни бирлаштириш асосида хулоса чиқариш.
Жавоб	1 балл -3 жавоб танланган (К.Тыныстановнинг таржимаи ҳоли ва унинг қирғиз тили ёзувини ривожлантиришга қўшган ҳиссаси), бошқа жавоблар танланмаган. 0 балл-бошқа ҳолларда.
Даражаси	Ўрта

2-топширик

Малака гуруҳи	2
Малака	матннинг турли қисмларидан маълумотларни бирлаштириш асосида хулоса чиқариш.
Жавоб	2 балл – 2-жавоб танланган (биринчи қирғиз алифбосини ва алфавитини тузди), 3-жавоб танланган (қирғиз тилини ўқитиш тизими тузилди), 5- (қирғиз грамматикасининг асосчиси бўлган), бошқа жавоблар танланмаган. 1 балл-фақат иккита тўғри жавоб танланган, нотўғри жавоблар танланмаган. 0 балл-бошқа ҳолларда.
Даражаси	Ўрта

3-топширик

Малака гуруҳи	2
Малака	Воқеалар ёки баёнотлар ўртасидаги алоқаларни ўрнатиш (тезис – мисол).
Жавоб	"Ватанида муносиб таълим ололмастлигига ишонган Қасым 1919 йилда Алма-Атага пиёда жўнаб кетди" жумласи таъкидланган, бошқа жумлалар белгиланган эмас.
Даражаси	Паст

4-топширик

Малака гуруҳи	1
Малака	Матндан битта маълумотни топиш ва ажратиб олиш
Жавоб	1 балл – 2-жавоб танланган ("Эркин Тоо")танланган, бошқа жавоблар танланмаган. 0 балл - бошқа ҳолларда.
Даражаси	Паст

5-топширик

Малака гуруҳи	2			
Малака	Матннинг турли қисмларидан маълумотларни бирлаштириш асосида хулоса чиқариш.			
Жавоб	2 балл - <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td style="width: 33%;">Баёнот</td> <td style="width: 33%;">тўғри</td> <td style="width: 33%;">ва нотўғри</td> </tr> </table>	Баёнот	тўғри	ва нотўғри
Баёнот	тўғри	ва нотўғри		

	Қасым Тыныстанов ўқитувчининг ўғли эди.	○	+
	Қасым Тыныстанов қирғиз алифбосини уч марта қайта ишлаб чиқди.	+	○
	Қасым Тыныстанов ёзувнинг барча соҳалари билан шуғулланган: бадий сўз, илм-фан, журналистика.	+	○
	Бишкекдаги университетга Қасым Тыныстанов номи берилган.	○	+
	1 балл – битта хатога йўл қўйилган. 0 балл-бошқа ҳолларда.		
Даражаси	Ўрта		

6-топширик

Малака гуруҳи	1
Малака	Воқеалар ёки баёноتلар ўртасидаги алоқаларни ўрнатиш (тезис – мисол).
Жавоб	1 балл - жавобда янги сўзлар (атамалар) қўлланилган. Грамматика, алифбе, луғат сўзлари қўлланилмаган.
Даражаси	Юқори
Топширик формати	Қисқа жавобли топширик

7-топширик

Малакалар гуруҳи	4
Малака	Ўқиган нарсалар ва замонавий ҳаётдаги ёки бошқа давр ўртасидаги боғлиқликни аниқлаш ва матндаги маълумотлардан фойдаланиш.
Жавоб	2 балл - "французча" жавоб танланган, изоҳда К.Тыныстановнинг асосан қирғиз луғатига асосланган атамаларни яратганлиги ҳақидаги маълумотларга асосланади (у она тилидаги сўзларининг маъноларини ишлатган / она тилининг асл луғатидан фойдаланган ва бошқа тилдан олинмаган). 1 балл - "француз" жавоби танланган ("русча" деган жавоб танланмаган), изоҳ йўқ. Бошқа ҳолларда 0 балл.
Даражаси	Юқори
Топширик формати	Жавоб беришни ва изоҳлашни талаб қилувчи топширик.

Кутубхона туни

Кириш

Киришни ўқинг. Кейин топшириқларни бажаришга ўтинг.

Синфдошлар Руслан ва Айсулуга А.Усмонов номидаги Қирғизистон Республикаси Миллий кутубхонаси томонидан ўтказиладиган "Кутубхона туни" акцияси ҳақида гапириб беришди. Улар ушбу акция ҳақида кўпроқ билишга қарор қилишди ва кутубхона веб-сайтига киришди.

Кутубхона туни

1/10-топшириқ

Ўнг томонда жойлашган

Қирғизистон Республикаси

Миллий кутубхонаси веб-

сайтидаги афишанинг матнини

ўқинг.

Саволга жавоб бериш учун

тегишли жавоб вариантларини

танланг.

Кутубхона туни -2022 акцияси мавзусини акс эттирувчи афиша элементларини белгиланг».

Барча тўғри жавоб

вариантларини текширинг.

А) очик китоб

Б) акция ташкилотчилари -

компаниялар логотиплари

В) ўсимликлар ва ҳайвонлар

Г) юлдуз фони

Е) порлаб турган "Кутубхона

туни" сарлавҳаси

Афиша

14
Май
2022

20 мая 2022

Кутубхона туни

"Мен жаратылыш дүйнөсүн китеп мезгил ачамын"

Библиночь

"Я с книгой открываю мир природы"

1-Топшириқ."Кутубхона туни"

ТОПШИРИҚ ТАВСИФИ:

Баҳолашнинг таркибий соҳаси: маданият

Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: маълумотни олиш ва талқин қилиш

Контекст: шахсий

Матн формати: узлуксиз

Мураккаблик даражаси: паст

Жавоб формати: бир нечта тўғри жавобларни танлашга оид топширик

Баҳолаш объекти: матннинг турли қисмларидан ёки турли матнлардан маълумотларни олиш асосида хулосалар чиқариш

Максимал балл: 2

Текшириш усули: дастур ёрдамида

Баҳолаш тизими:

Балл	Мезоннинг мазмуни
2	Жавоблар а) (очиқ китоб) ва Б) (ўсимликлар ва ҳайвонлар) танланган.
1	Иккитадан фақат битта тўғри жавоб танланган, бошқалари эса танланмаган.
0	Бошқа жавоб ёки ҳеч қандай жавоб йўқ

Кутубхона туни
2/10-топширик
Ўнг томонда жойлашган
Қирғизистон Республикаси
Миллий кутубхонаси веб-
сайтидаги афиша матнидан
фойдаланинг.

Саволга жавобингизни ёзинг.

Руслан ва Айсулуу акцияда
иштирок этишни ва концертга
тайёргарлик кўришни
хоҳлашади. Болаларда концерт
номерини тайёрлаш учун неча
кун қолди?

Жавобингизни ёзинг.

Billboard

14
Май
2022

20 мая 2022

КИТЕПКАНА ТУНУ

“МҲН ЖАРАТЫЛЫШ ДҮЙНӨСҮН
КИТЕП МЕНҲЕ АЧАМЫН”

УЛУТТУК
КИТЕПКАНАСЫ

БИБЛИОНОЧЬ

“Я С КНИГОЙ ОТКРЫВАЮ
МИР ПРИРОДЫ”

2-Топширик. “Кутубхона туни”
ТОПШИРИҚ ТАВСИФИ:

Баҳолашнинг таркибий соҳаси: маданият

Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: маълумотни олиш ва талқин қилиш

Контекст: шахсий

Матн формати: узлуксиз

Мураккаблик даражаси: паст

Баҳолаш объекти: матннинг турли қисмларидан ёки турли матнлардан маълумотларни олиш асосида хулосалар чиқариш

Максимал балл: 1

Текшириш усули: мутахассис ёрдамида / дастур ёрдамида

Баҳолаш тизими:

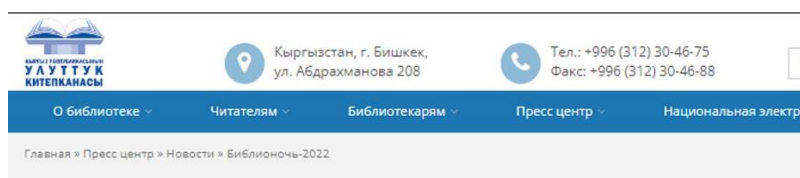
Балл	Мезоннинг мазмуни
1	Берилган жавоб (6 кун)
0	Бошқа жавоб ёки жавоб йўқ

Кутубхона туни
3/10/-топшириқ
*Ўнг томонда жойлашган
Қирғизистон Республикаси
Миллий кутубхонасининг веб-
сайт саҳифасидан фойдаланинг.
Саволга жавобингизни ёзинг.*

Айсулуу ва унинг дўсти Мария Бишкекда яшайдилар, шунинг учун улар таксида кутубхонага боришга қарор қилишди. Улар қандай манзилни кўрсатишлари керак?

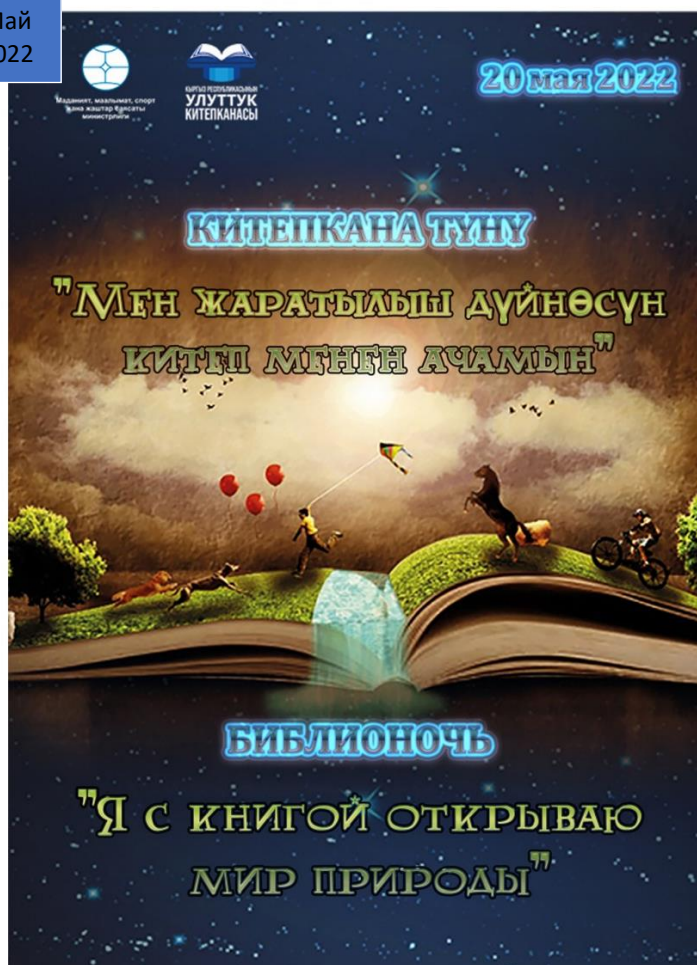
Жавобингизни ёзинг.

Афиша

Библионочь-2022

14
Май
2022

--	--

3-Топширик. "Кутубхона туни"

ТОПШИРИҚ ТАВСИФИ:

Баҳолашнинг таркибий соҳаси: маданият

Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: матндаги маълумотлардан фойдаланинг

Контекст: шахсий

Матн формати: узлуксиз

Мураккаблик даражаси: паст

Жавоб формати: қисқа жавобли

Баҳолаш объекти: фон билимларидан фойдаланган ҳолда амалий муаммони ҳал қилиш учун матндаги маълумотлардан фойдаланинг

Максимал балл: 1

Текшириш усули: мутахассис ёрдамида

Баҳолаш тизими:

Балл	Мезоннинг мазмуни
1	Абдрахманов кўчаси, 208
0	Бошқа жавоб ёки жавоб йўқ.

<p>Кутубхона туни 4/10/-топширик ўнг томонда жойлашган Қирғизистон Республикаси Миллий кутубхонаси веб- сайтидаги афишанинг матнидан фойдаланинг.</p> <p>Саволга жавобингизни ёзинг.</p> <p>Руслан дўстларини "Кутубхона туни" акциясига таклиф қилишга қарор қилди ва уларга афишанинг фотосуратини тақдим этди. Дўстлари акцияга қатнашиш тўғрисида қарор қабул қилишлари учун афишада қандай маълумотлар етишмаяпти?</p> <p>Жавобингизни ёзинг.</p>	<p>Афиша</p>
--	--------------

Библионочь-2022

14
Май
2022

4-Топширик. "Кутубхона туни"

ТОПШИРИҚ ТАВСИФИ:

Баҳолашнинг таркибий соҳаси: маданият

Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: тушуниш ва баҳолаш

Контекст: шахсий

Матн формати: узлуксиз

Мураккаблик даражаси: ўрта

Жавоб формати: кенгайтирилган жавоб беришга қаратилган топширик

Баҳолаш объекти: маълумотларнинг тўлиқлигини баҳолаш

Максимал балл: 2

Текшириш усули: мутахассис ёрдамида

Баҳолаш тизими:

Балл	Мезоннинг мазмуни
2	Акциянинг бошланиш ва тугаш вақтлари и ва тадбирда қатнашиш учун пул тўлашингиз кераклиги ҳақида ҳеч қандай маълумот йўқлиги ҳақида жавоб берилган.
1	Акциянинг бошланиш ва тугаш вақти ҳақида ҳеч қандай маълумот йўқлиги ёки тадбирда қатнашиш учун пул тўлаш кераклиги ҳақида жавоб берилган.

0	Бошқа жавоб ёки ҳеч қандай жавоб йўқ.
---	---------------------------------------

<p>Кутубхона туни 5/10-топширик</p> <p>Қирғизистон Республикаси Миллий кутубхонаси веб-сайтидаги афиша остидаги "батафсил маълумот" ссылкасини босишди ва "Кутубхона туни-2022" акцияси эълонини ўқишди.</p> <p><i>Ўнг томонда жойлашган "Кутубхона туни-2022" реклама эълонининг матнини ўқинг.</i></p> <p><i>Саволга жавобингизни ёзинг.</i></p> <p>Акциянинг мавзуси "Мен китоб билан табиат оламини очаман". Нима учун акцияга "Кутубхона туни – 2022" мавзуси танланган?</p> <p><i>Жавобингизни ёзинг.</i></p> <div style="border: 1px solid green; height: 100px; width: 100%;"></div>	<p>Эълон</p> <p>Кутубхона туни-2022</p> <p>Хурматли пойтахт фуқаролари ва меҳмонлари! Қирғизистон Республикаси Усмонов номидаги Миллий Кутубхона сизни 2022 йил 20 май куни соат 18.00 дан 23.00 гача бўлиб ўтадиган "Кутубхона туни-22" ижтимоий-маданий акциясида иштирок этишга таклиф қилади. Ўтиладиган тадбир мавзуси: "Мен китоб билан табиат оламини кашф қиламан." Акция Қирғизистон Республикаси Маданият, ахборот, спорт ва ёшлар сиёсати вазирлиги кўмагида Қирғизистонда тоғ экотизимлари ва иқлим барқарорлигини ҳимоя қилиш йили доирасида ўтказилмоқда. Кутубхона туни доирасида 50 дан ортиқ тадбирлар ўтказилади. Сиз "жонланган" китоб қаҳрамонларини, тирик ҳайкалларни, инсталляцияларни, Қирғизистон табиатининг архив фотосуратлари кўргазмасини, микроқўжатлар ва фитостен компаниялари ярмаркасини кўришингиз мумкин. Сизларни маҳорат дарслари, тақдиротлар ва китоблар кўргазмалари, санъат ва хунармандчилик, адабий танловлар, викториналар, "Мафия", "Квест" ўйинлари, видео намойишлар, концерт томошалари, театр спектакллари кутмоқда. Сиз ижтимоий рақслар орқали ижобий ҳис-туйғулар ва ижобий энергия оласиз. Шу куни ташриф буюрувчилар кутубхонанинг китоблар омборига экскурсия қилишади. Тадбирда ёзувчи ва шоирлар, нашриётлар, ижодий жамоалар, таълим муассасалари, жамоат ташкилотлари, миллий маданият марказлари ва бошқалар иштирок этадилар. Кутубхона тунининг мақсади ўқиш маданиятини ривожлантириш ва китобларга қизиқишни жонлантириш, шунингдек, табиатни муҳофаза қилиш ва яшил мерос муаммосига эътиборни жалб қилишдир. Биз барча ҳоҳловчиларни таклиф қиламиз! Тадбирга кириш bepул.</p>
--	--

5-Топширик. "Кутубхона туни"
ТОПШИРИҚ ТАВСИФИ:
Баҳолашнинг таркибий соҳаси: маданият
Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: маълумотни олиш ва талқин қилиш
Контекст: шахсий
Матн формати: узлуксиз
Мураккаблик даражаси: паст
Жавоб формати: кенгайтирилган жавоб беришга қаратилган топширик
Баҳолаш объекти: битта матн фрагментида келтирилган маълумотлар асосида хулосалар ва умумлашмалар тузиш.

Максимал балл: 1

Текшириш усули: мутахассис ёрдамида

Баҳолаш тизими:

Баллар	Мезоннинг мазмуни
1	Қирғизистонда тоғ экотизимини муҳофаза қилиш ва иқлимга чидамлилик йили ҳақида жавоб берилган.
0	Бошқа жавоб ёки ҳеч қандай жавоб йўқ.

Кутубхона туни	Эълон
----------------	-------

<p>6/10/-топширик</p> <p><i>Ўнг томонда жойлашган "Кутубхона туни-2022" акцияси учун реклама матнидан фойдаланинг.</i></p> <p><i>Ўз жавобингизни ёзинг.</i></p> <p>Богдан ва Мариялар ҳам Айсулуу ва Русланлар билан биргаликда тадбирда иштирок этишга қарор қилишди. Богдан экологликка ўқийди, Мария хореографликка, Руслан эса драматик тўгаракка қатнашади, Айсулуу гулларни ўстиради. Рекламадаги эълондан ҳар бир йигит учун профессионал нуктаи назардан қизиқарли бўлган битта тадбирни танланг ва уларни ҳар бир исм ёнидаги жадвалга ёзинг.</p> <p><i>Жавобларингизни электрон жадвалга ёзинг.</i></p> <table border="1" data-bbox="116 1041 497 1317"> <tr> <td>1) Айсулуу</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2) Руслан</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3) Богдан</td> <td></td> </tr> <tr> <td>4) Мария</td> <td></td> </tr> </table>	1) Айсулуу		2) Руслан		3) Богдан		4) Мария		<p style="text-align: center;">Кутубхона туни-2022</p> <p>Хурматли пойтахт фуқаролари ва меҳмонлари!</p> <p>Қирғизистон Республикаси Усмонов номидаги Миллий Кутубхона сизни 2022 йил 20 май куни соат 18.00 дан 23.00 гача бўлиб ўтадиган "Кутубхона туни-22" ижтимоий-маданий акциясида иштирок этишга таклиф қилади. Ўтиладиган тадбир мавзуси: "Мен китоб билан табиат оламини кашф қиламан."</p> <p>Акция Қирғизистон Республикаси Маданият, ахборот, спорт ва ёшлар сиёсати вазирлиги кўмагида Қирғизистонда тоғ экотизимлари ва иқлим барқарорлигини ҳимоя қилиш йили доирасида ўтказилмоқда.</p> <p>Кутубхона туни доирасида 50 дан ортиқ тадбирлар ўтказилади. Сиз "жонланган" китоб қаҳрамонларини, тирик ҳайкалларни, инсталляцияларни, Қирғизистон табиатининг архив фотосуратлари кўргазмасини, микроқўжатлар ва фитостен компаниялари ярмаркасини кўришингиз мумкин.</p> <p>Сизларни маҳорат дарслари, тақдиротлар ва китоблар кўргазмалари, санъат ва хунармандчилик, адабий танловлар, викториналар, "Мафия", "Квест" ўйинлари, видео намоишлар, концерт томошалари, театр спектакллари кутмоқда. Сиз ижтимоий рақслар орқали ижобий ҳис-туйғулар ва ижобий энергия оласиз.</p> <p>Шу куни ташриф буюрувчилар кутубхонанинг китоблар омборига экскурсия қилишади.</p> <p>Тадбирда ёзувчи ва шоирлар, нашриётлар, ижодий жамоалар, таълим муассасалари, жамоат ташкилотлари, миллий маданият марказлари ва бошқалар иштирок этадилар.</p> <p>Кутубхона тунининг мақсади ўқиш маданиятини ривожлантириш ва китобларга қизиқишни жонлантириш, шунингдек, табиатни муҳофаза қилиш ва яшил мерос муаммосига эътиборни жалб қилишдир.</p> <p>Биз барча ҳоҳловчиларни таклиф қиламиз! Тадбирга кириш bepул.</p>
1) Айсулуу									
2) Руслан									
3) Богдан									
4) Мария									

6-Топширик. "Кутубхона туни"

ТОПШИРИҚ ТАВСИФИ:

Баҳолашнинг таркибий соҳаси: маданият

Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: маълумотни олиш ва талқин қилиш

Контекст: шахсий

Матн формати: узлуксиз

Мураккаблик даражаси: ўрта

Жавоб формати: бир нечта қисқа жавобларга қаратилган топширик

Баҳолаш объекти: дбитта матн фрагментида келтирилган маълумотлар асосида хулосалар ва умумлашмалар тузиш.

Максимал балл: 1

Текшириш усули: мутахассис ёрдамида

Баҳолаш тизими:

Балл	Мезоннинг мазмуни Қуйидаги жавоблар берилган	
1	1) Айсулуу	мисрозелен ва фитостен компанияларининг ярмаркаси
	2) Руслан	театр намоишлари
	3) Богдан	Қирғизистон табиатининг архив фотосуратлар кўргазмаси

	4) Мария	ижтимоий рақслар	
0	Бошқа жавоб ёки ҳеч жавоб.		

<p>Кутубхона туни вазифаси 7/10/10 ўнг томонда жойлашган "Кутубхона туни-2022" акцияси учун реклама матнидан фойдаланинг.</p> <p>Саволга жавобингизни ёзинг.</p> <p>Кутубхонанинг ўзи фақат Кутубхона туни кампанияси кунида қандай тадбир ўтказишни режалаштирмоқда?</p> <p>Жавобингизни ёзинг.</p> <div style="border: 1px solid green; height: 100px; width: 100%;"></div>	<p>Эълон</p> <p>Кутубхона туни - 2022</p> <p>Хурматли пойтахт фуқаролари ва меҳмонлари! Қирғизистон Республикаси Усмонов номидаги Миллий Кутубхона сизни 2022 йил 20 май куни соат 18.00 дан 23.00 гача бўлиб ўтадиган "Кутубхона туни-22" ижтимоий-маданий акциясида иштирок этишга таклиф қилади. Ўтиладиган тадбир мавзуси: "Мен китоб билан табиат оламини кашф қиламан." Акция Қирғизистон Республикаси Маданият, ахборот, спорт ва ёшлар сиёсати вазирлиги кўмагида Қирғизистонда тоғ экотизимлари ва иклим барқарорлигини ҳимоя қилиш йили доирасида ўтказилмоқда. Кутубхона туни доирасида 50 дан ортиқ тадбирлар ўтказилади. Сиз "жонланган" китоб қаҳрамонларини, тирик ҳайкалларни, инсталляцияларни, Қирғизистон табиатининг архив фотосуратлари кўргазмасини, микрокўчатлар ва фитостен компаниялари ярмаркасини кўришингиз мумкин. Сизларни маҳорат дарслари, тақдимотлар ва китоблар кўргазмалари, санъат ва хунармандчилик, адабий танловлар, викториналар, "Мафия", "Квест" ўйинлари, видео намойишлар, концерт томошалари, театр спектакллари кутмоқда. Сиз ижтимоий рақслар орқали ижобий ҳис-туйғулар ва ижобий энергия оласиз. Шу куни ташриф буюрувчилар кутубхонанинг китоблар омборига экскурсия қилишади. Тадбирда ёзувчи ва шоирлар, нашриётлар, ижодий жамоалар, таълим муассасалари, жамоат ташкилотлари, миллий маданият марказлари ва бошқалар иштирок этадилар. Кутубхона тунининг мақсади ўқиш маданиятини ривожлантириш ва китобларга қизиқишни жонлантириш, шунингдек, табиатни муҳофаза қилиш ва яшил мерос муаммосига эътиборни жалб қилишдир. Биз барча ҳоҳловчиларни таклиф қиламиз! Тадбирга кириш бепул.</p>
---	--

7-Топшириқ."Кутубхона туни"

ТОПШИРИҚ ТАВСИФИ:

Баҳолашнинг таркибий соҳаси: маданият

Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: маълумотни олиш ва талқин қилиш

Контекст: шахсий

Матн формати: узлуксиз

Мураккаблик даражаси: ўрта

Жавоб формати: кенгайтирилган жавоб беришга қаратилган топшириқ

Баҳолаш объекти: битта матн қисмида келтирилган маълумотлар асосида хулосалар ва умумлашмалар тузиш.

Максимал балл: 1

Текшириш усули: мутахассис ёрдамида

Баҳолаш тизими:

Ҳисоб	Мезонларнинг мазмуни
1	Китоб депозитарийсига ноёб экскурсия ҳақида жавоб берилган.
0	Бошқа жавоб ёки ҳеч қандай жавоб.

<p>Кутубхона туни 8/10/-топширик Ўнг томонда жойлашган "Кутубхона туни-2022" акцияси ҳақидаги реклама матнидан фойдаланинг.</p> <p>Тегшли жавоб вариантлари танланг ва кейин тушунтиришни ёзинг</p> <p>"Кутубхона туни" акцияси анъанавий тадбирми?</p> <p>☐ Ҳа ☐ Йўқ</p> <p>жавобингизни тушунтиринг.</p> <div style="border: 1px solid green; height: 100px; width: 250px; margin: 10px auto;"></div>	<p style="text-align: center;">Эълон</p> <p style="text-align: center;">Кутубхона туни-2022</p> <p>Хурматли пойтахт фуқаролари ва меҳмонлари! Қирғизистон Республикаси Усмонов номидаги Миллий Кутубхона сизни 2022 йил 20 май куни соат 18.00 дан 23.00 гача бўлиб ўтадиган "Кутубхона туни-22" ижтимоий-маданий акциясида иштирок этишга таклиф қилади. Ўтиладиган тадбир мавзуси: "Мен китоб билан табиат оламини кашф қиламан." Акция Қирғизистон Республикаси Маданият, ахборот, спорт ва ёшлар сиёсати вазирлиги кўмагида Қирғизистонда тоғ экотизимлари ва иқлим барқарорлигини ҳимоя қилиш йили доирасида ўтказилмоқда. Кутубхона туни доирасида 50 дан ортиқ тадбирлар ўтказилади. Сиз "жонланган" китоб қаҳрамонларини, тирик ҳайкалларни, инсталляцияларни, Қирғизистон табиатининг архив фотосуратлари кўргазмасини, микроқўлатлар ва фитостен компаниялари ярмаркасини кўришингиз мумкин. Сизларни маҳорат дарслари, тақдиротлар ва китоблар кўргазмалари, санъат ва хунармандчилик, адабий танловлар, викториналар, "Мафия", "Квест" ўйинлари, видео намоёнлар, концерт томошалари, театр спектакллари кутмоқда. Сиз ижтимоий рақслар орқали ижобий ҳис- туйғулар ва ижобий энергия оласиз. Шу куни ташриф буюрувчилар кутубхонанинг китоблар омборига экскурсия қилишади. Тадбирда ёзувчи ва шоирлар, нашриётлар, ижодий жамоалар, таълим муассасалари, жамоат ташкилотлари, миллий маданият марказлари ва бошқалар иштирок этадилар. Кутубхона тунининг мақсади ўқиш маданиятини ривожлантириш ва китобларга қизиқишни жонлантириш, шунингдек, табиатни муҳофаза қилиш ва яшил мерос муаммосига эътиборни жалб қилишдир. Биз барча ҳоҳловчиларни таклиф қиламиз! Тадбирга кириш bepул.</p>
---	--

8-Топширик. "Кутубхона туни"

ТОПШИРИҚ ТАВСИФИ:

Баҳолашнинг таркибий соҳаси: маданият

Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: маълумотни олиш ва талқин қилиш

Контекст: шахсий

Матн формати: узлуксиз

Мураккаблик даражаси: ўрта

Жавоб формати: жавоб ва тушунтиришга қаратилган комплекс топширик

Баҳолаш объекти: битта матн қисмида келтирилган маълумотлар асосида хулосалар ва умумлашмалар тузиш.

Максимал балл: 1

Текшириш усули: мутахассис ёрдамида

Баҳолаш тизими:

Ҳисоб	Мезонларнинг мазмуни
1	"Ҳа" деб жавоб берилган, тушунтиришда "ҳар йилги" сўзи қўлланилган.
0	Бошқа жавоб ёки ҳеч қандай жавоб.

<p>Кутубхона туни 9/10/-топширик Ўнг томондаги афишанинг матни ва "Кутубхона туни-2022" акциясининг эълонидан фойдаланинг. Саволга жавоб беринг, тегшли жавоб вариантлари танланг.</p>	<p style="text-align: center;">Афиша</p>
--	--

"Кутубхона туни - 2022" акциясининг афишасиднинг юқоридаги чап томонида иккита логотип жойлаштирилган:

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
МАДАНИЯТ, МААЛЫМАТ, СПОРТ ЖАНА
ЖАШТАР САЯСАТЫ МИНИСТРЛИГИ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК
КИТЕПКАНАСЫ

Бу кимларнинг логотиплари?

Битта тўғри жавобни танланг.

- А) сайт тузувчи компаниялар
- Б) жамоат ташкилотлари
- С) акция ташкилотчилари
- Д) китоб ноширлари
- Е) ижодий жамоалар

Эълон

Кутубхона туни-2022

Ҳурматли пойтахт фуқаролари ва меҳмонлари!

Қирғизистон Республикаси Усмонов номидаги Миллий Кутубхона сизни 2022 йил 20 май куни соат 18.00 дан 23.00 гача бўлиб ўтадиган "Кутубхона туни-22" ижтимоий-маданий акциясида иштирок этишга таклиф қилади. Ўтиладиган тадбир мавзуси: "Мен китоб билан табиат оламини кашф қиламан."

Акция Қирғизистон Республикаси Маданият, ахборот, спорт ва ёшлар сиёсати вазирлиги кўмагида Қирғизистонда тоғ экотизимлари ва иқлим барқарорлигини ҳимоя қилиш йили доирасида ўтказилмоқда.

Кутубхона туни доирасида 50 дан ортиқ тадбирлар ўтказилади. Сиз "жонланган" китоб қаҳрамонларини, тирик ҳайкалларни, инсталляцияларни, Қирғизистон табиатининг архив фотосуратлари кўргазмасини, микроқўкатлар ва фитостен компаниялари ярмаркасини кўришингиз мумкин.

Сизларни маҳорат дарслари, тақдимотлар ва китоблар кўргазмалари, санъат ва ҳунармандчилик, адабий танловлар, викториналар, "Мафия", "Квест" ўйинлари, видео намоишлар, концерт томошалари, театр спектакллари кутмоқда. Сиз ижтимоий рақслар орқали ижобий хис-туйғулар ва ижобий энергия оласиз.

Шу куни ташриф буюрувчилар кутубхонанинг китоблар омборига экскурсия қилишади.

Тадбирда ёзувчи ва шоирлар, нашриётлар,

ижодий жамоалар, таълим муассасалари, жамоат ташкилотлари, миллий маданият марказлари ва бошқалар иштирок этадилар.
 Кутубхона тунининг мақсади ўқиш маданиятини ривожлантириш ва китобларга қизиқишни жонлантириш, шунингдек, табиатни муҳофаза қилиш ва яшил мерос муаммосига эътиборни жалб қилишдир.
 Биз барча ҳоҳловчиларни таклиф қиламиз!
 Тадбирга кириш бепул.

9-Топширик. "Кутубхона туни"

ТОПШИРИҚ ТАВСИФИ:

Баҳолашнинг таркибий соҳаси: маданият

Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: маълумотни олиш ва талқин қилиш

Контекст: шахсий

Матн формати: Бир нечта

Мураккаблик даражаси: ўрта

Жавоб формати: битта тўғри жавобни танлашга қаратилган топширик

Баҳолаш объекти: матннинг турли қисмларидан ёки турли матнлардан маълумотларни бирлаштириш асосида хулосалар чиқариш.

Максимал балл: 1

Текшириш усули: дастур ёрдамида

Баҳолаш тизими:

Балл	Мезоннинг мазмуни
1	В) жавоби танланган (акция ташкилотчилари).
0	Бошқа жавоб ёки жавоб йўқ.

Кутубхона туни
 10/10/-топширик
 Ўнг томонда жойлашган "Кутубхона туни-2022" акцияси учун реклама матнидан фойдаланинг.

Жадвалда тегишли жавоб вариантларини танланг.

Қуйидаги баёлотлар тўғрими?

Ҳар бир баёлот учун "тўғри" ёки "нотўғри" белгисини қўйинг.

«Кутубхона туни-2022 акцияси ҳақидаги қуйидаги баёлотлар тўғрими?»

Қуйидаги баёлот тўғрими?	Тўғри	Нотўғри
1) Кутубхона тунининг барча тадбирлари ўқиш ва китобларга бағишланган.		
2) Акцияни "Кутубхона		

Эълон

Кутубхона туни-2022

Хурматли пойтахт фуқаролари ва меҳмонлари!

Қирғизистон Республикаси Усмонов номидаги Миллий Кутубхона сизни 2022 йил 20 май куни соат 18.00 дан 23.00 гача бўлиб ўтадиган "Кутубхона туни-22" ижтимоий-маданий акциясида иштирок этишга таклиф қилади. Ўтиладиган тадбир мавзуси: "Мен китоб билан табиат оламини кашф қиламан."

Акция Қирғизистон Республикаси Маданият, ахборот, спорт ва ёшлар сиёсати вазирлиги кўмагида Қирғизистонда тоғ экотизимлари ва иқлим барқарорлигини ҳимоя қилиш йили доирасида ўтказилмоқда.

Кутубхона туни доирасида 50 дан ортиқ тадбирлар ўтказилади. Сиз "жонланган" китоб қаҳрамонларини, тирик ҳайкалларни, инсталляцияларни, Қирғизистон табиатининг архив фотосуратлари кўргазмасини, микрокўчатлар ва фитостен компаниялари ярмаркасини кўришингиз мумкин.

Сизларни маҳорат дарслари, тақдиротлар ва китоблар кўргазмалари, санъат ва хунармандчилик, адабий танловлар, викториналар, "Мафия", "Квест" ўйинлари, видео намойишлар, концерт томошалари, театр спектакллари кутмоқда. Сиз ижтимоий рақслар орқали ижобий ҳис-туйғулар ва ижобий энергия оласиз.

Шу куни ташриф буюрувчилар кутубхонанинг китоблар

оқшоми"деб аташ тўғри бўлади.			<p>омборига экскурсия қилишади.</p> <p>Тадбирда ёзувчи ва шоирлар, нашриётлар, ижодий жамоалар, таълим муассасалари, жамоат ташкилотлари, миллий маданият марказлари ва бошқалар иштирок этадилар.</p> <p>Кутубхона тунининг мақсади ўқиш маданиятини ривожлантириш ва китобларга қизиқишни жонлантириш, шунингдек, табиатни муҳофаза қилиш ва яшил мерос муаммосига эътиборни жалб қилишдир.</p> <p>Биз барча хоҳловчиларни таклиф қиламиз! Тадбирга кириш бепул.</p>
3) Кутубхона тунига ташриф буюрувчилар китоб муаллифлари билан учрашиш имкониятига эга бўладилар.			
4) Акция доирасида театр маҳорати ва фотографияни ўргатиш бўйича маҳорат дарслари ўтказилади.			

10-Топпирик. "Кутубхона туни"

ТОПШИРИҚ ТАВСИФИ:

Баҳолашнинг таркибий соҳаси: маданият

Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: маълумотни олиш ва талқин қилиш

Контекст: шахсий

Матн формати: узлуксиз

Мураккаблик даражаси: ўрта

Жавоб формати: мураккаб бир неча танлов вазифаси

Баҳолаш объекти: матннинг турли қисмларидан маълумотларни бирлаштириш асосида хулосалар чиқариш

Максимал балл: 2

Текшириш усули: мутахассис ёрдамида/ дастур ёрдамида

Баҳолаш тизими:

Балл	Мезоннинг мазмуни		
2	Қуйидаги жавоблар танланган ва жавоб йўқ.		
	Бу баёнот тўғрими?	тўғри	нотўғри
	1) Кутубхона тунининг барча тадбирлари ўқиш ва китобларга бағишланган.		нотўғри
	2) Акцияни "Кутубхона оқшоми"деб аташ тўғри бўлар эди.	хақиқий	
	3) Кутубхона тунига ташриф буюрувчилар китоб муаллифлари билан учрашиш имкониятига эга бўладилар.	хақиқий	
4) Акция доирасида театр ва фотография машғулоти бўйича маҳорат дарслари тақдим этилади.		нотўғри	
1	Тавсифланган битта баёнот нотўғри ёки тавсифланган эмас.		
.0	1 дан кўпроқ хато қилинган ёки жавоб йўқ.		

Муратали Куренкеев

киришини ўқиди.

Алмаз кўмиз мусиқа мактабини тугатмоқда. Кўмиз ва қыл-қияқ асбобида чалишни профессионал ўрганиш учун М.Куренкеев номидаги Қирғизистон Давлат мусиқа мактабига боришни режалаштирмоқда. Тарихчи отаси унга шундай маслаҳат берди: "Муратаалы Куренкеев ҳақида ўқи! Сен кўп нарсаларни ўрганишинг керак, лекин бу сенга қийинроқ бўлади". Алмазнинг турли сайтлардан топган иккита парчани ўқинг ва топшириқларни бажаринг.

Муратали Куренкеев

1/8-топширик

Ўнг томонда жойлашган "Отадан ўғилга" матнини ўқинг. Саволга жавоб бериш учун керакли жавоб вариантини танланг .

Алмаз М. Куренкеевнинг болалиги ҳақида нимани билиб олди?

Барча тўғри жавобларни танланг.

- У бадавлат профессионал мусиқачилар оиласида туғилган.
- У мусиқий истеъдодини отаси ва бобосидан мерос қилиб олди.
- У ёшлигида кўмиз, қияқ ва домбира чалар эди.
- У мусиқий мусобақада кўмизчи Чынгышбойга ютказди.
- Болалигидан у ўзини мусиқа асбобларини ижро этишда ва мусиқа яратишда синаб кўрди.

Отадан ўғилга

Муратали Куренкеев 1860 йил 2 январда Кемин туманининг Талды-Булак қишлоғида камбағал кўчманчи оиласида туғилган. Унинг оиласида кўплаб мусиқачилар бор эди. Унинг Белек исмли бобоси кўмиз, қияқ, чоор, сурнай ва карнай асбобларини чалар эди. Бобосининг истеъдоди ва асбобларни чалиш маҳорати ўғли Куренкейга мерос бўлиб ўтди. У ажойиб кўмизчи ва кўплаб куйларнинг муаллифи сифатида машҳур бўлган.

Муратали мусиқани отасидан ўрганган ва таниқли мусиқачи сифатида отасининг тажрибаси ва билимидан фойдаланган. Туғма истеъдоди ва меҳнати туфайли 12 ёшида кўмиз, қияқ ва чўўрни яхши ижро этди ва ўз композицияларини яратди.

Бир куни катта мусиқа танловида отаси Куренкей машҳур кўмизчи Чынгышбойдан ютқизиб кўяди. Кейин отасига 16 ёшли ўғли ёрдамга келди. У бундай гавжум учрашувда биринчи марта гапирди. Муратали рақибини мағлуб этди ва ўшандан бери халқ орасида кенг танилди ва хурматга сазовор бўлди.

Муратали қишлоқ ва яйловларда хурматли меҳмон бўлди, у фестивалларга, халқ йиғилишларига, спорт мусобақаларига таклиф қилинди. У бир неча бор таниқли кўшиқчилар ва мусиқачилар, шу жумладан қозоғистонлик шоир Жамбул Жабаев билан учрашган. Муратали қозоқ мусиқасини билар эди ва у қозоқ дўмбирасини мукамал ижро этарди, рус кўшиқлари ва куйларини севарди, уларни қияқда ижро этарди

1922 йили Муратали Қоракўлда ёш кўмизчилар тўғарагини ташкил қилди. Фрунзе шаҳрида Миллий театр ташкил этилгунга қадар Муратали оркестрга таклиф қилинди. У ерда қияқ ва кўмиз чалар эди. 1936 йилда оркестр П.Ф.Шубин бошчилигидаги қирғиз халқ чолғу оркестрининг биринчи солисти бўлди.

Мураталининг кўплаб шогирдлари бор эди. Улар ундан репертуар ва ижро техникасини ўрганар эдилар. Улар учун Муратали нафақат буюк устоз, балки камтарлик, меҳнатсеварлик ва халққа хизмат қилиш тимсоли эди. Бир куни ўзининг қыяғига қараб шундай деди: "Мен яқинда ўламан, лекин у абадий яшайди»."

Муратали Куренкеев

2/8-топширик

Ўнг томонда жойлашган "Отадан ўғилга" матнидан фойдаланинг. Саволга жавоб бериш учун керакли жавоб вариантини танланг.

Ҳозирда мусиқачининг маҳоратли бўлиши учун яхши шароитлар яратилмоқда.

М.Куренкеевнинг болалигида қуйидаги шароитлардан қайси бири бор эди?

Барча тўғри жавобларни танланг.

- мусиқа саводхонлиги
- мусиқачи устози билан индивидуал машғулотлар
- ижодий танловларда иштирок этиш
- мусиқа мактабида ўқиш
- мусиқа маданияти, устозларнинг ижоди билан танишиш
- мунтазам чиқишларга қатнашиш

Отадан ўғилга

Муратали Куренкеев 1860 йил 2 январда Кемин туманининг Талды-Булак қишлоғида камбағал кўчманчи оиласида туғилган. Унинг оиласида кўплаб мусиқачилар бор эди. Унинг Белек исмли бобоси кўмиз, қияқ, чоор, сурнай ва карнай асбобларини чалар эди. Бобосининг истеъдоди ва асбобларни чалиш маҳорати ўғли Куренкейга мерос бўлиб ўтди. У ажойиб кўмизчи ва кўплаб куйларнинг муаллифи сифатида машҳур бўлган.

Муратали мусиқани отасидан ўрганган ва таниқли мусиқачи сифатида отасининг тажрибаси ва билимидан фойдаланган. Туғма истеъдоди ва меҳнати туфайли 12 ёшида кўмиз, қияқ ва чўўрни яхши ижро этди ва ўз композицияларини яратди.

Бир куни катта мусиқа танловида отаси Куренкей машҳур кўмизчи Чынгышбойдан ютқизиб қўяди. Кейин отасига 16 ёшли ўғли ёрдамга келди. У бундай гавжум учрашувда биринчи марта гапирди. Муратали рақибини мағлуб этди ва ўшандан бери халқ орасида кенг танилди ва хурматга сазовор бўлди.

Муратали қишлоқ ва яйловларда хурматли меҳмон бўлди, у фестивалларга, халқ йиғилишларига, спорт мусобақаларига таклиф қилинди. У бир неча бор таниқли кўшиқчилар ва мусиқачилар, шу жумладан қозоғистонлик шоир Жамбул Жабаев билан учрашган. Муратали қозоқ мусиқасини билар эди ва у қозоқ дўмбирасини мукамал ижро этарди, рус кўшиқлари ва куйларини севарди, уларни қияқда ижро этарди

1922 йили Муратали Қорақўлда ёш кўмизчилар тўғарагини ташкил қилди. Фрунзе шаҳрида Миллий театр ташкил этилгунга қадар Муратаали оркестрга таклиф қилинди. У ерда қияқ ва кўмиз чалар эди. 1936 йилда оркестр П.Ф.Шубин бошчилигидаги қирғиз халқ чолғу оркестрининг биринчи солисти бўлди.

Мураталининг кўплаб шогирдлари бор эди. Улар ундан репертуар ва ижро техникасини ўрганар эдилар. Улар учун Муратали нафақат буюк устоз, балки камтарлик, меҳнатсеварлик ва халққа хизмат қилиш тимсоли эди. Бир куни ўзининг қыяғига

қараб шундай деди: "Мен яқинда ўламан, лекин у абадий яшайди»."

Муратали Куренкеев

3/8-топширик

Ўнг томонда жойлашган "Отадан ўгилга" матнидан фойдаланинг.

Саволга жавоб бериш учун тўғри жавоб вариантыни танланг.

Матннинг охири жумласини қайта ўқинг. Сизнингча, М.Куренкеевнинг "У абадий яшайди" сўзларининг маъноси нима?

Битта тўғри жавобни белгиланг.

- Унинг қияғи бошқа мусиқачига ўтади.
- Шогирдлари унинг дарсларини унутмайдилар.
- Унинг мусиқаси ёзиб сақланади.
- Халқ мусиқаси ҳар доим бўлади.

Отадан ўгилга

Муратали Куренкеев 1860 йил 2 январда Кемин туманининг Талды-Булак қишлоғида камбағал кўчманчи оиласида туғилган. Унинг оиласида кўплаб мусиқачилар бор эди. Унинг Белек исмли бобоси кўмиз, қияқ, чоор, сурнай ва карнай асбобларини чалар эди. Бобосининг истеъдоди ва асбобларни чалиш маҳорати ўғли Куренкейга мерос бўлиб ўтди. У ажойиб кўмизчи ва кўплаб куйларнинг муаллифи сифатида машҳур бўлган.

Муратали мусиқани отасидан ўрганган ва таниқли мусиқачи сифатида отасининг тажрибаси ва билимидан фойдаланган. Туғма истеъдоди ва меҳнати туфайли 12 ёшида кўмиз, қияқ ва чўўрни яхши ижро этди ва ўз композицияларини яратди.

Бир куни катта мусиқа танловида отаси Куренкей машҳур кўмизчи Чынгышбойдан ютқизиб кўяди. Кейин отасига 16 ёшли ўғли ёрдамга келди. У бундай гавжум учрашувда биринчи марта гапирди. Муратали рақибини мағлуб этди ва ўшандан бери халқ орасида кенг танилди ва хурматга сазовор бўлди.

Муратали қишлоқ ва яйловларда хурматли меҳмон бўлди, у фестивалларга, халқ йиғилишларига, спорт мусобақаларига таклиф қилинди. У бир неча бор таниқли кўшиқчилар ва мусиқачилар, шу жумладан қозоғистонлик шоир Жамбул Жабаев билан учрашган. Муратали қозоқ мусиқасини билар эди ва у қозоқ дўмбирасини мукамал ижро этарди, рус кўшиқлари ва куйларини севарди, уларни қияқда ижро этарди

1922 йили Муратали Қорақўлда ёш кўмизчилар тўғарагини ташкил қилди. Фрунзе шаҳрида Миллий театр ташкил этилгунга қадар Муратаали оркестрга таклиф қилинди. У ерда қияқ ва кўмиз чалар эди. 1936 йилда оркестр П.Ф.Шубин бошчилигидаги қирғиз халқ чолғу оркестрининг биринчи солисти бўлди.

Мураталининг кўплаб шогирдлари бор эди. Улар ундан репертуар ва ижро техникасини ўрганар эдилар. Улар учун Муратали нафақат буюк устоз, балки камтарлик, меҳнатсеварлик ва халққа хизмат қилиш тимсоли эди. Бир куни ўзининг қияғига қараб шундай деди: "Мен яқинда ўламан, лекин у абадий яшайди»."

<p style="text-align: center;">Муратали Куренкеев</p> <p>4/8-топширик</p> <p><i>Ўнг томонда жойлашган "Хотиралардан" матнидан фойдаланинг. Саволга жавоб бериш учун керакли жавоб вариантыни танланг.</i></p> <p>В.Виноградов М.Куренкеевнинг қайси ижодий образининг ўзига хос хусусиятларини эътиборга сазовор деб эслаган?</p> <p><i>Барча тўғри жавобларни танланг.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ мусиқага катта қизиқиш. ○ қизиқувчанлик ○ халқ мусиқаси ҳақидаги энциклопедик билим ○ ўз фикрини сўзсиз мусиқа билан ифодалаш ○ ўрганишга тайёрлик 	<p style="text-align: center;">Хотиралардан</p> <p>Пётр Шубин ўйлаганидек, миллий қирғиз чолғу асбобларидан оркестр яратиш осон иш эмас эди. Қирғиз мусиқий анъаналарида ҳеч қачон жамоавий ижро бўлмаган. Ва, албатта, ноталар ҳам бўлмаган. Барча оркестр аъзолари мусиқий нотани ўрганишлари керак эди. Ва бу ш амалга ошди.</p> <p>Шубинский оркестрининг машғулотларига Виктор Виноградов ташриф буюрди. Четда ўтириб оқсоқолларнинг мусиқий нотани ўрганишаётганини ҳайрат билан томоша қилди. Энг муҳими, меҳмонни эҳтиросга солган қияқ асбобини чалиб ўтирган ҳурматли мусиқачи эди. У ўша пайтда деярли 80 ёшда бўлган Муратали Куренкеев эди. Оқсоқолдан пианинога келишни сўрашди. Виноградов композицияларни теришни бошлади ва мусиқачи уларни қияқда такрорлади, шундан сўнг у худди шу гаммаларни ажойиб тарзда ижро этди, кейин у шу мусиқани роялда ижро этди.</p> <p>Кейинчалик Виктор Виноградов баланд бўйли, бироз эгилган, ташки кўринишидан ғамгин ва камгап Мураталини суҳбатдошига аввал ёқмаганини ва бир мунча вақт унга диққат билан қараб турганини эслади. У кўп саволларга қисқа сўзлар билан, истамагандай жавоб берарди. Аммо баъзида суҳбат ўртасида у асбобини олиб, тушунарсиз равишда минғирларди: "У мен учун воқеани айтиб беради". Бу сўзлар билан тингловчиларнинг розилигини сўрамасдан, у хаёлига келган нарсани ўйнар эди ва бу куй ҳозиргина бўлиб ўтган суҳбат мавзусига тўғри келарди. Аммо, агар унга суҳбатдоши мусиқага катта қизиқиш билдирган бўлса, у баъзида алоҳида асарларга қимматли изоҳлар берар ва мусиқа ҳақида ўз фикрларини билдирар эди. Мураталининг ижодий фаолиятининг иккита энг ажойиб индивидуал хусусиятлари - қизиқувчанлик ва фольклордан энциклопедик хабардорлиги эди. Унинг шу сифатлари биринчи учрашувлардан кейин хаёлимга муҳрланди. Мураталининг хотираси ҳақиқатан ҳам чексиз ва кенг қамровли эди. У кўплаб афсоналарни, эртақларни, пьесаларга шарҳларни, кўшиқ матнларини, мерос қилиб қолдирилган мусиқий кузатувларни сақлаб қолди."</p>
<p style="text-align: center;">Муратали Куренкеев</p> <p>5/8-топширик</p> <p><i>Ўнг томонда жойлашган "Хотиралардан" матнидан фойдаланинг.. Жавоб бериш учун матндаги тегишли фрагментни танланг.</i></p> <p>Қирғизистонда миллий чолғу</p>	<p style="text-align: center;">Хотиралардан</p> <p>Пётр Шубин ўйлаганидек, миллий қирғиз чолғу асбобларидан оркестр яратиш осон иш эмас эди. Қирғиз мусиқий анъаналарида ҳеч қачон жамоавий ижро бўлмаган. Ва, албатта, ноталар ҳам бўлмаган. Барча оркестр аъзолари мусиқий нотани ўрганишлари керак эди. Ва бу ш амалга ошди.</p> <p>Шубинский оркестрининг машғулотларига Виктор Виноградов ташриф буюрди. Четда ўтириб оқсоқолларнинг мусиқий нотани ўрганишаётганини ҳайрат билан томоша қилди.</p>

асбобларидан иборат биринчи оркестрни яратиш қандай қийинчилик туғдирди?

Матндаги битта жумланинг тагига чизинг.

ёки

матндан битта жумла ёзинг.

Энг муҳими, меҳмонни эҳтиросга солган қияқ асбобини чалиб ўтирган ҳурматли мусиқачи эди. У ўша пайтда деярли 80 ёшда бўлган Муратали Куренкеев эди. Оқсоқолдан пианинога келишни сўрашди. Виноградов композицияларни теришни бошлади ва мусиқачи уларни қияқда такрорлади, шундан сўнг у худди шу гаммаларни ажойиб тарзда ижро этди, кейин у шу мусиқани роялда ижро этди.

Кейинчалик Виктор Виноградов баланд бўйли, бироз эгилган, ташқи кўринишидан ғамгин ва камгап Мураталини суҳбатдошига аввал ёқмаганини ва бир мунча вақт унга диққат билан қараб турганини эслади. У кўп саволларга қисқа сўзлар билан, истамагандай жавоб берарди. Аммо баъзида суҳбат ўртасида у асбобини олиб, тушунарсиз равишда минғирларди: "У мен учун воқеани айтиб беради". Бу сўзлар билан тингловчиларнинг розилигини сўрамасдан, у хаёлига келган нарсани ўйнар эди ва бу куй ҳозиргина бўлиб ўтган суҳбат мавзусига тўғри келарди. Аммо, агар унга суҳбатдоши мусиқага катта қизиқиш билдирган бўлса, у баъзида алоҳида асарларга қимматли изоҳлар берар ва мусиқа ҳақида ўз фикрларини билдирар эди. Мураталининг ижодий фаолиятининг иккита энг ажойиб индивидуал хусусиятлари - қизиқувчанлик ва фольклордан энциклопедик хабардорлиги эди. Унинг шу сифатлари биринчи учрашувлардан кейин хаёлимга муҳрланди. Мураталининг хотираси ҳақиқатан ҳам чексиз ва кенг қамровли эди. У кўплаб афсоналарни, эртақларни, пьесаларга шарҳларни, қўшиқ матнларини, мерос қилиб қолдирилган мусиқий кузатувларни сақлаб қолди."

Муратали Куренкеев

6/8-топширик

Ўнг томонда жойлашган ўқиган барча матнлардан фойдаланинг. Жавобни ёзинг.

М.Куренкеев ҳақидаги "Отадан ўғилга" матнида айтилишича, у "...нафақат буюк устоз, балки камтарлик, меҳнатсеварлик ва халққа хизмат қилиш тимсоли(намунаси). "Иккинчи матндаги қандай фактлар буни тасдиқлайди? Барча мисоллардан фақат биттасини ёзинг.

Жавобни ёзинг.

Отадан ўғилга

Муратали Куренкеев 1860 йил 2 январда Кемин туманининг Талды-Булак қишлоғида камбағал кўчманчи оиласида туғилган. Унинг оиласида кўплаб мусиқачилар бор эди. Унинг Белек исмли бобоси кўмиз, қияқ, чоор, сурнай ва карнай асбобларини чалар эди. Бобосининг истеъдоди ва асбобларни чалиш маҳорати ўғли Куренкейга мерос бўлиб ўтди. У ажойиб кўмизчи ва кўплаб куйларнинг муаллифи сифатида машҳур бўлган.

Муратали мусиқани отасидан ўрганган ва таниқли мусиқачи сифатида отасининг тажрибаси ва билимидан фойдаланган. Туғма истеъдоди ва меҳнати туфайли 12 ёшида кўмиз, қияқ ва чўўрни яхши ижро этди ва ўз композицияларини яратди.

Бир куни катта мусиқа танловида отаси Куренкей машҳур кўмизчи Чынгышбойдан ютқизиб

кўяди. Кейин отасига 16 ёшли ўгли ёрдамга келди. У бундай гавжум учрашувда биринчи марта гапирди. Муратали рақибини мағлуб этди ва ўшандан бери халқ орасида кенг танилди ва хурматга сазовор бўлди.

Муратали қишлоқ ва яйловларда хурматли меҳмон бўлди, у фестивалларга, халқ йиғилишларига, спорт мусобақаларига таклиф қилинди. У бир неча бор таниқли кўшиқчилар ва мусиқачилар, шу жумладан қозоғистонлик шоир Жамбул Жабаев билан учрашган. Муратали қозоқ мусиқасини билар эди ва у қозоқ дўмбирасини мукамал ижро этарди, рус кўшиқлари ва куйларини севарди, уларни қияқда ижро этарди

1922 йили Муратали Қорақўлда ёш кўмизчилар тўғарагини ташкил қилди. Фрунзе шаҳрида Миллий театр ташкил этилгунга қадар Муратаали оркестрга таклиф қилинди. У ерда қияқ ва кўмиз чалар эди. 1936 йилда оркестр П.Ф.Шубин бошчилигидаги қирғиз халқ чолғу оркестрининг биринчи солисти бўлди.

Мураталининг кўплаб шогирдлари бор эди. Улар ундан репертуар ва ижро техникасини ўрганар эдилар. Улар учун Муратали нафақат буюк устоз, балки камтарлик, меҳнатсеварлик ва халққа хизмат қилиш тимсоли эди. Бир куни ўзининг қияғига қараб шундай деди: "Мен яқинда ўламан, лекин у абадий яшайди»."

Воспоминаний дан

Бироқ,зПётр Шубин режалаштирганидек, фақат Миллий қирғиз чолғуларидан оркестр яратиш осон емас эди. қирғизской традиции Қирғиз мусиқий анъаналарида ҳеч қачон жамоавий ижро бўлмаган. Ва, албатта, еслатмалар йўқ эди. Барча оркестр аъзолари мусиқий нотани ўрганишлари керак эди. Ва у ишлади.

Бир марта шубинскогобастакор Viktor Виноградов Шубинский оркестрининг машғулотларига келди. Мен четда ўтирдим ва кулранг сочли оқсоқоллар мусиқий нотани саралаганини ҳайрат билан томоша қилдим. Енг муҳими, меҳмонни таъзим қилган қауққ ўйнаган хурматли мусиқачи урдикыяке. Бу Муратаалы Куренкееўша пайтда деярли 80 ёшда бўлган Муратали Куренкеев эди. Оқсоқолдан пианинога яқинлашишни сўрашди. Виноградов композицияларни теришни бошлади ва мусиқачи уларникаяқда шубҳасиз такрорлади, шундан сўнг у худди шу тарозиларни ажойиб тарзда ижро етди, лекин аллақачон калитларда.

Кейинчалик Viktor Виноградов еслади: "баланд бўйли, бироз егилган, ташқи кўриниши хира ва жим, Муратаев суҳбатдошга дарҳол ёқмади ва бир мунча вақт унга диққат билан қаради. Унинг кўплаб саволлари қисқа сўзлар билан бекор қилинди, у айтишни истамай туюлди. Аммо баъзида суҳбат ўртасида у асбобни олиб, тушунарсиз равишда минғирларди: "у мен учун воқеани айтиб беради."Бу сўзлар билан

тингловчиларнинг розилигини сўрамасдан, у хаёлига келган нарсани ўйнади, бу ҳозиргина бўлиб ўтган суҳбат мавзусига тўғри келди. Аммо, агар у суҳбатдошда мусиқага катта қизиқиш билдирган бўлса, у баъзидаалоҳида асарларга қимматли изоҳлар берган ва высказывал мусиқа ҳақида ўз фикрларини билдирган. Мураталининг ижодий қиёфасининг иккита энг ажойиб individual хусусияти Муратаалы-қизиқувчанлик ва фолклорнинг энциклопедик хабардорлиги-у билан биринчи учрашувлардан кейин хаёлимга муҳрланди. Мураталининг хотираси Муратаалыҳақиқатан ҳам чексиз ва кенг қамровли эди. У кўплаб афсоналар, ертақлар, спектаклларга шарҳлар, қўшиқ матнлари, мерос қилиб олинган мусиқий кузатувларни сақлаган."

Муратали Куренкеев

7/8-топширик

Ўнг томонда жойлашган ўқиган барча матнлардан фойдаланинг. Саволга жавоб бериш учун жадвалдаги тегишли жавоб вариантларини танланг.

Қуйида келтирилган маълумотлар бирон бир матнга мос келадими?

Ҳар бир баёот учун "Ҳа" "ёки" "йўқ" жавобини белгиланг.

Тасдиқлаш	Ҳа	Йўқ
М.Куренкеев ижодий машғулотларни оиладан ташқарида ва шогирдлари билан халқ чолғу асбобларини чалиш маҳоратини ўртоқлашди.	○	○
М. Куренкеев қирғиз, рус ва қозоқ мусиқаларини ҳам ижро этган.	○	○

Отадан ўғилга

Муратали Куренкеев 1860 йил 2 январда Кемин туманининг Талды-Булак қишлоғида камбағал кўчманчи оиласида туғилган. Унинг оиласида кўплаб мусиқачилар бор эди. Унинг Белек исмли бобоси кўмиз, қияқ, чоор, сурнай ва карнай асбобларини чалар эди. Бобосининг истеъдоди ва асбобларни чалиш маҳорати ўғли Куренкейга мерос бўлиб ўтди. У ажойиб кўмизчи ва кўплаб куйларнинг муаллифи сифатида машҳур бўлган.

Муратали мусиқани отасидан ўрганган ва таниқли мусиқачи сифатида отасининг тажрибаси ва билимидан фойдаланган. Туғма истеъдоди ва меҳнати туфайли 12 ёшида кўмиз, қияқ ва чўўрни яхши ижро этди ва ўз композицияларини яратди.

Бир куни катта мусиқа танловида отаси Куренкей машҳур кўмизчи Чынгышбойдан ютқизиб қўяди. Кейин отасига 16 ёшли ўғли ёрдамга келди. У бундай гавжум учрашувда биринчи марта гапирди. Муратали рақибини мағлуб этди ва ўшандан бери халқ орасида кенг танилди ва хурматга сазовор бўлди.

Муратали қишлоқ ва яйловларда хурматли меҳмон бўлди, у фестивалларга, халқ йиғилишларига, спорт мусобақаларига таклиф қилинди. У бир неча бор таниқли кўшиқчилар ва мусиқачилар, шу жумладан қозоғистонлик шоир Жамбул Жабаев билан учрашган. Муратали қозоқ мусиқасини билар эди ва у қозоқ дўмбирасини мукамал ижро этарди, рус кўшиқлари ва куйларини севарди, уларни қияқда ижро этарди

1922 йили Муратали Қоракўлда ёш кўмизчилар тўғарагини ташкил қилди. Фрунзе шаҳрида Миллий театр ташкил этилгунга қадар Муратаали оркестрга таклиф қилинди. У ерда қияқ ва

<p>М. Куренкеев очиккўнгил ва кувноқ эди.</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>кўмиз чалар эди. 1936 йилда оркестр П.Ф.Шубин бошчилигидаги қирғиз халқ чолғу оркестрининг биринчи солисти бўлди.</p> <p>Мураталининг кўплаб шогирдлари бор эди. Улар ундан репертуар ва ижро техникасини ўрганар эдилар. Улар учун Муратали нафақат буюк устоз, балки камтарлик, меҳнатсеварлик ва халққа хизмат қилиш тимсоли эди. Бир куни ўзининг қыяғига қараб шундай деди: "Мен яқинда ўламан, лекин у абадий яшайди»."</p> <p style="text-align: center;">Хотиралардан</p> <p>Пётр Шубин ўйлаганидек, миллий қирғиз чолғу асбобларидан оркестр яратиш осон иш эмас эди. Қирғиз мусиқий анъаналарида ҳеч қачон жамоавий ижро бўлмаган. Ва, албатта, ноталар ҳам бўлмаган. Барча оркестр аъзолари мусиқий нотани ўрганишлари керак эди. Ва бу ш амалга ошди.</p> <p>Шубинский оркестрининг машғулотларига Виктор Виноградов ташриф буюрди. Четда ўтириб оқсоқолларнинг мусиқий нотани ўрганишаётганини ҳайрат билан томоша қилди. Энг муҳими, меҳмонни эҳтиросга солган қияқ асбобини чалиб ўтирган хурматли мусиқачи эди. У ўша пайтда деярли 80 ёшда бўлган Муратали Куренкеев эди. Оқсоқолдан пианинога келишни сўрашди. Виноградов композицияларни теришни бошлади ва мусиқачи уларни қияқда такрорлади, шундан сўнг у худди шу гаммаларни ажойиб тарзда ижро этди, кейин у шу мусиқани роялда ижро этди.</p> <p>Кейинчалик Виктор Виноградов баланд бўйли, бироз эгилган, ташқи кўринишидан ғамгин ва камгап Мураталини суҳбатдошига аввал ёқмаганини ва бир мунча вақт унга диққат билан қараб турганини эслади. У кўп саволларга қисқа сўзлар билан, истамагандай жавоб берарди. Аммо баъзида суҳбат ўртасида у асбобини олиб, тушунарсиз равишда минғирларди: "У мен учун воқеани айтиб беради". Бу сўзлар билан тингловчиларнинг розилигини сўрамасдан, у хаёлига келган нарсани ўйнар эди ва бу куй ҳозиргина бўлиб ўтган суҳбат мавзусига тўғри келарди. Аммо, агар унга суҳбатдоши мусиқага катта қизиқиш билдирган бўлса, у баъзида алоҳида асарларга қимматли изоҳлар берар ва мусиқа ҳақида ўз фикрларини билдирар эди. Мураталининг ижодий фаолиятининг иккита энг ажойиб индивидуал хусусиятлари - қизиқувчанлик ва фольклордан энциклопедик хабардорлиги эди. Унинг шу сифатлари биринчи учрашувлардан кейин хаёлимга муҳрланди. Мураталининг хотираси ҳақиқатан ҳам чексиз ва кенг камровли эди. У кўплаб афсоналарни, эртақларни, пьесаларга шарҳларни, қўшиқ матнларини, мерос қилиб қолдирилган мусиқий кузатувларни сақлаб қолди."</p>
<p>Муратали Куренкеев Вазифа 8 / 8 вазифаси</p>	<p style="text-align: center;">Отадан ўғилга</p> <p style="text-align: center;">Муратали Куренкеев 1860 йил 2 январда Кемин</p>		

"Отадан ўзилга" ва "Хотиралардан" матнларидан фойдаланинг ва саволга жавобни ёзинг.

Сизнингча, нега ота ўгли Алмазга кўмизни ўзлаштириш Куренкеевга қараганда "кийинрок" бўлишини айтди, гарчи у жуда истеъдодли бўлса ҳам?

Саволга жавобни ёзинг.

туманининг Талды-Булак қишлоғида камбағал кўчманчи оиласида туғилган. Унинг оиласида кўплаб мусиқачилар бор эди. Унинг Белек исмли бобоси кўмиз, қияк, чоор, сурнай ва карнай асбобларини чалар эди. Бобосининг истеъдоди ва асбобларни чалиш маҳорати ўгли Куренкейга мерос бўлиб ўтди. У ажойиб кўмизчи ва кўплаб куйларнинг муаллифи сифатида машхур бўлган.

Муратали мусиқани отасидан ўрганган ва таниқли мусиқачи сифатида отасининг тажрибаси ва билимидан фойдаланган. Туғма истеъдоди ва меҳнати туфайли 12 ёшида кўмиз, қияк ва чўўрни яхши ижро этди ва ўз композицияларини яратди.

Бир куни катта мусиқа танловида отаси Куренкей машхур кўмизчи Чынгышбойдан ютқизиб қўяди. Кейин отасига 16 ёшли ўгли ёрдамга келди. У бундай гавжум учрашувда биринчи марта гапирди. Муратали рақибини мағлуб этди ва ўшандан бери халқ орасида кенг танилди ва хурматга сазовор бўлди.

Муратали қишлоқ ва яйловларда хурматли меҳмон бўлди, у фестивалларга, халқ йиғилишларига, спорт мусобақаларига таклиф қилинди. У бир неча бор таниқли кўшиқчилар ва мусиқачилар, шу жумладан қозоғистонлик шоир Жамбул Жабаев билан учрашган. Муратали қозоқ мусиқасини билар эди ва у қозоқ дўмбирасини мукамал ижро этарди, рус кўшиқлари ва куйларини севарди, уларни қиякда ижро этарди

1922 йили Муратали Қоракўлда ёш кўмизчилар тўгарagini ташкил қилди. Фрунзе шаҳрида Миллий театр ташкил этилгунга қадар Муратаали оркестрга таклиф қилинди. У ерда қияк ва кўмиз чалар эди. 1936 йилда оркестр П.Ф.Шубин бошчилигидаги қирғиз халқ чолғу оркестрининг биринчи солисти бўлди.

Мураталининг кўплаб шогирдлари бор эди. Улар ундан репертуар ва ижро техникасини ўрганар эдилар. Улар учун Муратали нафақат буюк устоз, балки камтарлик, меҳнатсеварлик ва халққа хизмат қилиш тимсоли эди. Бир куни ўзининг қыяғига қараб шундай деди: "Мен яқинда ўламан, лекин у абадий яшайди»."

Топширик тавсифи

1-Топширик.

Кўникмалар гуруҳи	2
Малака	Матннинг турли қисмларидан маълумотларни олиш ва талқин қилиш асосида хулоса чиқариш.
Жавоб	2 балл-2 та жавоб танланди 2 (музикаий истеъдодини отаси ва бобосидан мерос қилиб олди), 5 (болалигидан ўзини ижро этишда ҳам, музика яратишда ҳам синаб кўрди), бошқа жавоблар танланмаган. 1 балл-фақат битта тўғри жавоб танланган, нотўғри жавоблар танланмаган ёки иккита тўғри жавоб ва битта нотўғри жавоб танланган. 0 балл-бошқа ҳолларда.
Даража	Ўрта

2-Топширик.

Кўникмалар гуруҳи	4
Малака	Ўқиган нарсаларни замонавий ҳаёт ёки бошқа давр ўртасидаги боғлиқликни аниқлаш ва матндаги маълумотлардан фойдаланиш.
Жавоб	2 балл - жавоблар 2 (музикачи устози билан индивидуал дарслар), 3 (ижодий танловларда иштирок этиш), 5 (музика маданияти билан танишиш, устозлар ижоди), 6 (мунтазам чиқишлар) танланган, бошқа жавоблар танланмаган. 1 балл-2-3 та тўғри жавоб танланган, аммо нотўғри жавоблар танланмаган. 0 балл-бошқа ҳолларда.
Даража	Юқори

3-Топширик.

Кўникмалар гуруҳи	2
Малака	Контекст асосида сўз ёки иборанинг маъносини тушуниш.
Жавоб	4 жавоби танланган (халқ музикаси ҳар доим бўлади), бошқа жавоблар танланмаган.
Даража	Ўрта

4-Топширик.

Кўникмалар гуруҳи	1
Малака	Битта матннинг бир қисмида жойлашган бир нечта маълумотларни топиш ва ажратиш.
Жавоб	2 балл - танланган жавоблар 2 (қизиқиш), 3 (халқ мусиқасининг энциклопедик билимлари), бошқа жавоблар танланмаган. 1 балл-фақат битта тўғри жавоб танланган, нотўғри жавоблар танланмаган ёки иккита тўғри жавоб ва битта нотўғри жавоб танланган 0 балл-бошқа ҳолларда.
Даража	Паст

5-Топшириқ.

Кўникмалар гуруҳи	2
Малака	Воқеалар ёки баёноتلар (сабабий муносабатлар) ўртасидаги алоқаларни ўрнатиш.
Жавоб	"Қирғиз мусиқий анъаналарида ҳеч қачон жамоавий ижро бўлмаган" жумласи ажратилган ва ёзилган, бошқа жумлалар ажратилмаган / ёзилмаган.
Даража	Паст

6-Топшириқ.

Кўникмалар гуруҳи	2
Малака	Воқеалар ёки баёноتلар ўртасидаги алоқаларни ўрнатиш (тезис – мисол)
Жавоб	1 балл - жавоб қуйидагилардан ҳар қандай фактни кўрсатган: - М. Куренкеев 80 ёшида ишлашни ва янги нарсаларни ўрганишни давом эттирди; - М. Куренкеев ўзининг юқори мавқеи ва машҳур бўлишига қарамай, талаба бўлди, мусиқий нота ва янги асбобларни ўрганди; - М. Куренкеев ўзига эътибор қаратмасда. мусиқа соҳасидаги ажойиб билимларини кўрсатишга ҳаракат қилди.
Даража	Юқори

7-Топшириқ.

Кўникмалар гуруҳи	2
Малака	Матннинг турли қисмларидан ёки турли матнлардан маълумотларни олиш ва

	талқин қилиш асосида хулоса чиқариш.		
Жавоб	2 балл -		
	Тасдиқлаш	Ҳа	Йўқ
	М. Куренкеев бадий машғулотларни оиладан ташқарига олиб чиқди ва шогирдлари билан халқ чолғу асбобларини чалиш маҳоратини ўртоқлашди.	+	○
	М. Куренкеев қирғиз, рус ва қозоқ музыкаларини ҳам ижро этди.	+	○
	М. Куренкеев очикқўнгил ва қувноқ эди.	○	+
	Халқ муסיқачиси классик муסיқачисидан профессионаллиқдан кам эмас.	+	○
	1 балл – битта хатога йўл қўйилган.		
	0 балл-бошқа ҳолларда.		
Даража	Ўрта		

8 Топширик

Кўникмалар гуруҳи	4
Малака	Ўқиган нарсаларни замонавий ҳаёт ёки бошқа давр ўртасидаги боғлиқликни аниқлаш ва матндаги маълумотлардан фойдаланиш.
Жавоб	1 балл-жавоб шуни кўрсатадики, Алмаз отасидан ўргана олмайди ёки халқ муסיқаси ҳозирда замонавий муסיқа билан рақобатлашмоқда, халқ муסיқасининг доираси торайган.
Даража	Ўрта

Соғлом турмуш тарзи

Ееттинчи синф ўқувчиларига мактаб йиғилиши учун "Соғлом турмуш тарзи" мавзусида янги, таниқли бўлмаган маълумотларни ўз ичига олган хабар тайёрлаш топширилди. Абай ва Жамиля томонидан тайёрланган нутқ матнларини ўқинг ва топшириқларни бажаринг.

Соғлом турмуш тарзи
Топшириқ 1 / 11

Жамиланинг хабарининг матнини ўқинг ва саволга жавоб беринг.

Жисмоний, ақлий ва ижтимоий фаровонлик нимани англатади? Мувофиқликни ўрнатинг

А. жисмоний фаровонлик	1. Бошқалар билан яхши муносабатлар ўрнатиш қобилияти
В. Рухий фаровонлик.	2. Касалликларнинг йўқлиги.
С. Ижтимоий фаровонлик.	3. Бузилишлар ва хавфли қарамликларнинг йўқлиги.

Саломатлик ҳаёт тарзи сифатида

Саломатлик ўзи нима-касалликларнинг йўқлиги ми? Нафақат. Жаҳон Соғлиқни сақлаш Ташкилотининг таърифига кўра, бу жисмоний, ақлий ва ижтимоий фаровонлик бўлиб, у биринчи навбатда инсон олиб борадиган турмуш тарзи билан белгиланади.

Хавфли турмуш тарзи билан, инсоннинг хатти-ҳаракати соғлиқка зарар етказганда, тананинг ҳаётини кучлари зарарли таъсирларни қоплашга сарфланади, у тез эскиради ва касалликларга чалиниш эҳтимоллиги ортади.

Чекиш, спиртли ичимликларни истеъмол қилиш ва гиёҳванд моддаларни истеъмол қилишдан ташқари, соғлиқка путур етказадиган асосий омилларга ёмон гигиена, ёмон атроф-муҳит шароитлари ва бошқалар билан муносабатлардаги ҳиссий ва руҳий зўриқиш киради.

Соғлом турмуш тарзи-бу саломатликни сақлаш ва мустаҳкамлашга қаратилган хатти-ҳаракатлар (соғлом турмуш тарзи). Соғлом турмуш тарзи асослари универсалдир. Бу оқилона овқатланиш, кун тартибига риоя қилиш, чиниқиш, жисмоний тарбия ва спорт, бошқа одамлар билан яхши муносабатлар.

Аммо шу билан бирга, соғлом турмуш тарзи ҳар доим индивидуал хулқ-атвор тизими бўлиб қолади, бу биринчи навбатда инсоннинг шахсий манфаати билан белгиланади. Ҳар бир инсон ўзининг ирсий фазилатлари, қобилиятлари ва интилишлари билан ноёбдир. Оиласидан бошлаб у яшайдиган муҳит ҳам ўзига хосдир. Саломатлик йўлидаги биринчи қадам ҳаётини муносабат ва мақсадларни танлашдир.

Правила здорового образа жизни

Соғлом турмуш тарзи
Топшириқ 2 / 11

Жамиланинг хабари матндан фойдаланинг. Саволга жавоб беринг.

Соғлом турмуш тарзини олиб бориш нимани англатади?

Энг аниқ жавобни танланг.

Саломатлик ҳаёт тарзи сифатида

Саломатлик ўзи нима-касалликларнинг йўқлиги ми? Нафақат. Жаҳон Соғлиқни сақлаш Ташкилотининг таърифига кўра, бу жисмоний, ақлий ва ижтимоий фаровонлик бўлиб, у биринчи навбатда инсон олиб борадиган турмуш тарзи билан белгиланади.

Хавфли турмуш тарзи билан, инсоннинг хатти-ҳаракати соғлиқка зарар етказганда, тананинг ҳаётини кучлари зарарли таъсирларни қоплашга сарфланади, у тез эскиради ва касалликларга чалиниш эҳтимоллиги ортади.

Чекиш, спиртли ичимликларни истеъмол қилиш ва гиёҳванд моддаларни истеъмол қилишдан ташқари, соғлиқка путур етказадиган асосий омилларга ёмон гигиена, ёмон атроф-муҳит

<ol style="list-style-type: none"> 5. танангизнинг эҳтиёжларини тушунинг 6. витаминлар, минераллар ва фойдали био қўшимчалар қабул қилиш 7. анъанавий халқ тиббиёт усулларида фойдаланиш орқали зарарли таъсирларни қоплаш 8. ўзингиз ва дунё билан уйғун муносабатларни , овқатланиш ва фаолликдаги мувозанатни сақланг 1. кўпроқ ҳаракатланиш ва овқатланиш рационалига кўпроқ сабзавот ва меваларни қўшинг 	<p>шароитлари ва бошқалар билан муносабатлардаги ҳиссий ва руҳий зўриқиш киради.</p> <p>Соғлом турмуш тарзи-бу саломатликни сақлаш ва мустаҳкамлашга қаратилган хатти-ҳаракатлар (соғлом турмуш тарзи). Соғлом турмуш тарзи асослари универсалдир. Бу оқилона овқатланиш, кун тартибига риоя қилиш, чиниқиш, жисмоний тарбия ва спорт, бошқа одамлар билан яхши муносабатлар. Аммо шу билан бирга, соғлом турмуш тарзи ҳар доим индивидуал хулқ-атвор тизими бўлиб қолади, бу биринчи навбатда инсоннинг шахсий манфаати билан белгиланади. Ҳар бир инсон ўзининг ирсий фазилатлари, қобилиятлари ва интилишлари билан ноёбдир. Оиласидан бошлаб у яшайдиган муҳит ҳам ўзига хосдир. Саломатлик йўлидаги биринчи қадам ҳаётий муносабат ва мақсадларни танлашдир.</p> <p style="text-align: center;">Правила здорового образа жизни</p>
<p style="text-align: center;">Соғлом турмуш тарзи Топшириқ 3 / 11</p> <p><i>Жамиланинг хабари матнидан фойдаланинг.</i> <i>Саволга жавобни ёзинг.</i></p> <p>Нима учун соғлом турмуш тарзи ҳар доим индивидуал хатти-ҳаракатлар тизими ҳисобланади? Иккита сабабни кўрсатинг.</p>	<p style="text-align: center;">Саломатлик ҳаёт тарзи сифатида</p> <p>Саломатлик ўзи нима-касалликларнинг йўқлиги ми? Нафақат. Жаҳон Соғлиқни сақлаш Ташкилотининг таърифига кўра, бу жисмоний, ақлий ва ижтимоий фаровонлик бўлиб, у биринчи навбатда инсон олиб борадиган турмуш тарзи билан белгиланади.</p> <p>Хавфли турмуш тарзи билан, инсоннинг хатти-ҳаракати соғлиқка зарар етказганда, тананинг ҳаётий кучлари зарарли таъсирларни қоплашга сарфланади, у тез эскиради ва касалликларга чалиниш эҳтимоллиги ортади.</p> <p>Чекиш, спиртли ичимликларни истеъмол қилиш ва гиёҳванд моддаларни истеъмол қилишдан ташқари, соғлиқка путур етказадиган асосий омилларга ёмон гигиена, ёмон атроф-муҳит шароитлари ва бошқалар билан муносабатлардаги ҳиссий ва руҳий зўриқиш киради.</p> <p>Соғлом турмуш тарзи-бу саломатликни сақлаш ва мустаҳкамлашга қаратилган хатти-ҳаракатлар (соғлом турмуш тарзи). Соғлом турмуш тарзи асослари универсалдир. Бу оқилона овқатланиш, кун тартибига риоя қилиш, чиниқиш, жисмоний тарбия ва спорт, бошқа одамлар билан яхши муносабатлар.</p>

Аmmo шу билан бирга, соғлом турмуш тарзи ҳар доим индивидуал хулқ-атвор тизими бўлиб қолади, бу биринчи навбатда инсоннинг шахсий манфаати билан белгиланади. Ҳар бир инсон ўзининг ирсий фазилатлари, қобилиятлари ва интилишлари билан ноёбдир. Оиласидан бошлаб у яшайдиган муҳит ҳам ўзига хосдир. Саломатлик йўлидаги биринчи қадам ҳаётий муносабат ва мақсадларни танлашдир.

Правила здорового образа жизни

**Соғлом турмуш тарзи
Топширик 4 / 11**

*Жамиланинг хабари
матнидан фойдаланинг.
Саволга жавоб беринг.*

**Ҳисоботга кўра, ҳар қандай
инсон учун соғлом турмуш
тарзининг асосий шарти
нима?**

*Битта тўғри жавобни
белгиланг.*

1. экологик вазият
2. ирсий фазилатлар
3. шахсий қизиқиш
4. инсон ўз оиласидан бошлаб яшайдиган муҳит

Саломатлик ҳаёт тарзи сифатида

Саломатлик ўзи нима-касалликларнинг йўқлиги ми? Нафақат. Жаҳон Соғлиқни сақлаш Ташкилотининг таърифига кўра, бу жисмоний, ақлий ва ижтимоий фаровонлик бўлиб, у биринчи навбатда инсон олиб борадиган турмуш тарзи билан белгиланади.

Хавфли турмуш тарзи билан, инсоннинг хатти-ҳаракати соғлиқка зарар етказганда, тананинг ҳаётий кучлари зарарли таъсирларни қоплашга сарфланади, у тез эскиради ва касалликларга чалиниш эҳтимоллиги ортади.

Чекиш, спиртли ичимликларни истеъмол қилиш ва гиёҳванд моддаларни истеъмол қилишдан ташқари, соғлиқка путур етказадиган асосий омилларга ёмон гигиена, ёмон атроф-муҳит шароитлари ва бошқалар билан муносабатлардаги ҳиссий ва руҳий зўриқиш киради.

Соғлом турмуш тарзи-бу саломатликни сақлаш ва мустаҳкамлашга қаратилган хатти-ҳаракатлар (соғлом турмуш тарзи). Соғлом турмуш тарзи асослари универсалдир. Бу оқилona овқатланиш, кун тартибига риоя қилиш, чиниқиш, жисмоний тарбия ва спорт, бошқа одамлар билан яхши муносабатлар.

Аммо шу билан бирга, соғлом турмуш тарзи ҳар доим индивидуал хулқ-атвор тизими бўлиб қолади, бу биринчи навбатда инсоннинг шахсий манфаати билан белгиланади. Ҳар бир инсон ўзининг ирсий фазилатлари, қобилиятлари ва интилишлари билан ноёбдир. Оиласидан бошлаб у яшайдиган муҳит ҳам ўзига хосдир. Саломатлик йўлидаги биринчи қадам ҳаётий муносабат ва мақсадларни танлашдир.

Правила здорового образа жизни

**Соғлом турмуш тарзи
Топшириқ 5 / 11**

Абай хабарининг матнини ўқинг. Саволга жавоб бериш учун матндаги тегишли фрагментни танланг.

Матндаги қайси ибора истехзоли маънога эга ва уни тескари тушуниш керак?
Матнда битта жумлани танланг (тагига чизинг).

Носоғлом турмуш тарзи

"Ҳаммаси Туратнинг қонидаги қанд миқдори юқори эканлиги аниқлангандан бошланди", дейди унинг севгилиси Олга. - Шифокорлар зудлик билан вазн йўқотишни тавсия қилишди. Турат спорт залига боришни бошлади, ширин ва ёғли овқатлардан бош тортди. Ҳамма ундан ҳайратда эди. У ҳаракатларини икки баравар оширди. Протеинли диетага, кейин вегетарианликка, кейин хом озиқ-овқат диетасига ўтди. У билан фақат нима ейиши, қанча чиниққанлиги ва қанча килограмм ташлаганлиги ҳақида гаплашишингиз мумкин эди. Ушбу "тикланиш" дан унинг характери шунчалик ёмонлашдики, биз ажралишга мажбур бўлдик."

Соғлом турмуш тарзига қарамлик алкоголизм ёки қимор ўйинлари билан бир хил хусусиятга эга, дейди психологлар. Ҳақиқий ҳаётда сиз камдан-кам ҳолларда машғулотдан кейинги каби завқ гормонларини олишингиз мумкин. Одам бу ишга жалб қилинади ва ўзини тўхтата олмайди. Ахир, соғлом турмуш тарзи кўп бўлмайди!

Бунга бутун соғлом турмуш тарзи саноати ёрдам беради: мураббийлар, мутахассислар, махсус овқатланиш ишлаб чиқарувчилари ва бошқалар. Ижтимоий тармоқлар юлдузлари вазн йўқотиш, тозалаш, зарарли ўқув мажмуалари ва парҳезлар учун қўшимчаларни реклама қиладилар.

Психиатрлар узоқ вақтдан бери соғлом овқатланишнинг ашаддий тарафдорлари мазҳаб аъзоларига жуда ўхшашлигини пайқашган. Уларни , ўз мафкурасини ўрнатиш, унга бошқаларни мажбуран жалб қилиш бирлаштиради. Бундай одам ҳеч қачон баъзи психологик муаммоларни шу тарзда яшираётганини, қариндошлари сигнал бермагунча," тикланиш " танасининг ресурсларини тўкиб юборишини тан олмайди. Лекин сиз фақат ўлчовни билишингиз керак. Озиқ-овқат тўлиқ ва хилма-хил бўлиши керак ва бир томонлама эмас, ҳатто у фақат "фойдали нарсалар"дан иборат бўлса

	<p>хам. Гиподинамия, албатта, ёмон, лекин юракни чарчатадиган ортиқча юклар тана учун бундан ҳам ёмонроқдир. Экстремалликлар ҳатто яхшисида ҳам ёмон.</p>
<p>Соғлом турмуш тарзи Топшириқ 6 / 11</p> <p><i>Абай хабарининг матнидан фойдаланинг. Саволга жавоб беринг.</i></p> <p>Ҳисоботда айтилишича, "соғлом турмуш тарзига қарамлик қимор ўйинлари билан бир хил." Бу нимани англатади?</p> <p><i>Битта тўғри жавобни белгиланг.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Атрофдагиларнинг ҳайратига муҳтожлик 2. Экспертлар ва соц тармоқ юлдузларига ортиқча мўлжал олиш 3. Яқинларингизнинг ташвишларига бефарқ бўлиш 4. Роҳат гормонлари олишга эҳтиёж 	<p>Носоғлом турмуш тарзи</p> <p>"Ҳаммаси Туратнинг қонидаги қанд миқдори юқори эканлиги аниқлангандан бошланди", дейди унинг севгилиси Олга. - Шифокорлар зудлик билан вазн йўқотишни тавсия қилишди. Турат спорт залига боришни бошлади, ширин ва ёғли овқатлардан бош тортди. Ҳамма ундан ҳайратда эди. У ҳаракатларини икки баравар оширди. Протеинли диетага, кейин вегетарианликка, кейин хом озиқ-овқат диетасига ўтди. У билан фақат нима ейиши, қанча чиниққанлиги ва қанча килограмм ташлаганлиги ҳақида гаплашишингиз мумкин эди. Ушбу "тикланиш" дан унинг характери шунчалик ёмонлашдики, биз ажралишга мажбур бўлдик."</p> <p>Соғлом турмуш тарзига қарамлик алкоғолизм ёки қимор ўйинлари билан бир хил хусусиятга эга, дейди психологлар. Ҳақиқий ҳаётда сиз камдан-кам ҳолларда машғулотдан кейинги каби завқ гормонларини олишингиз мумкин. Одам бу ишга жалб қилинади ва ўзини тўхтата олмайди. Ахир, соғлом турмуш тарзи кўп бўлмайди!</p> <p>Бунга бутун соғлом турмуш тарзи саноати ёрдам беради: мураббийлар, мутахассислар, махсус овқатланиш ишлаб чиқарувчилари ва бошқалар. Ижтимоий тармоқлар юлдузлари вазн йўқотиш, тозалаш, зарарли ўқув мажмуалари ва парҳезлар учун қўшимчаларни реклама қиладилар.</p> <p>Психиатрлар узоқ вақтдан бери соғлом овқатланишнинг ашаддий тарафдорлари мазҳаб аъзоларига жуда ўхшашлигини пайқашган. Уларни , ўз мафкурасини ўрнатиш, унга бошқаларни мажбуран жалб қилиш бирлаштиради. Бундай одам ҳеч қачон баъзи психологик муаммоларни шу тарзда яшираётганини, қариндошлари сигнал бермагунча," тикланиш " танасининг ресурсларини тўкиб юборишини тан олмайди. Лекин сиз фақат ўлчовни билишингиз керак. Озиқ-овқат тўлиқ ва хилма-хил бўлиши керак ва бир томонлама эмас, ҳатто у фақат "фойдали нарсалар"дан иборат бўлса ҳам. Гиподинамия, албатта, ёмон, лекин юракни чарчатадиган ортиқча юклар тана учун бундан ҳам ёмонроқдир. Экстремалликлар ҳатто яхшисида ҳам ёмон.</p>
<p>Соғлом турмуш тарзи Топшириқ 7 / 11</p> <p><i>Абай хабарининг матнини тўлдинг. Илтимос, саволга жавоб беринг.</i></p> <p>Матндаги маълумотларга кўра, соғлом турмуш тарзи унинг тескарисига айланадиган чегарани қандай аниқлаш мумкин?</p>	<p>Носоғлом турмуш тарзи</p> <p>"Ҳаммаси Туратнинг қонидаги қанд миқдори юқори эканлиги аниқлангандан бошланди", дейди унинг севгилиси Олга. - Шифокорлар зудлик билан вазн йўқотишни тавсия қилишди. Турат спорт залига боришни бошлади, ширин ва ёғли овқатлардан бош тортди. Ҳамма ундан ҳайратда эди. У ҳаракатларини икки баравар оширди. Протеинли диетага, кейин вегетарианликка, кейин хом озиқ-овқат диетасига ўтди. У билан фақат нима ейиши, қанча чиниққанлиги ва қанча килограмм ташлаганлиги ҳақида гаплашишингиз мумкин эди. Ушбу "тикланиш" дан унинг характери шунчалик ёмонлашдики, биз ажралишга мажбур бўлдик."</p> <p>Соғлом турмуш тарзига қарамлик алкоғолизм ёки қимор</p>

Иккита асосий белгини белгиланг.

1. Инсон машғулотлардан завқлана бошлайди
2. Соғлом турмуш тарзи ўзининг мақсадига айланади
3. Қисқа вақт ичида одам сезиларли даражада вазн йўқотади
4. Яқинлари билан муносабатлар йўқ қилинади
5. Инсон ортиқча юклама қилади
6. Озиқланиши бир хил бўлади

ўйинлари билан бир хил хусусиятга эга, дейди психологлар. Ҳақиқий ҳаётда сиз камдан-кам ҳолларда машғулотдан кейинги каби завқ гормонларини олишингиз мумкин. Одам бу ишга жалб қилинади ва ўзини тўхтата олмайди. Ахир, соғлом турмуш тарзи кўп бўлмайди!

Бунга бутун соғлом турмуш тарзи саноати ёрдам беради: мураббийлар, мутахассислар, махсус овқатланиш ишлаб чиқарувчилари ва бошқалар. Ижтимоий тармоқлар юлдузлари вазн йўқотиш, тозалаш, зарарли ўқув мажмуалари ва парҳезлар учун қўшимчаларни реклама қиладилар.

Психиатрлар узоқ вақтдан бери соғлом овқатланишнинг ашаддий тарафдорлари мазҳаб аъзоларига жуда ўхшашлигини пайқашган. Уларни, ўз мафкурасини ўрнатиш, унга бошқаларни мажбуран жалб қилиш бирлаштиради. Бундай одам ҳеч қачон баъзи психологик муаммоларни шу тарзда яшираётганини, қариндошлари сигнал бермагунча, тикланиш танасининг ресурсларини тўкиб юборишини тан олмайди. Лекин сиз фақат ўлчовни билишингиз керак. Озиқ-овқат тўлиқ ва хилма-хил бўлиши керак ва бир томонлама эмас, ҳатто у фақат "фойдали нарсалар"дан иборат бўлса ҳам. Гиподинамия, албатта, ёмон, лекин юракни чарчатадиган ортиқча юклар тана учун бундан ҳам ёмонроқдир. Экстремалликлар ҳатто яхшисида ҳам ёмон.

**Соғлом турмуш тарзи
Топшириқ 8/11**

Жамила ва Абай хабарларининг матнларидан фойдаланинг. Илтимос, саволга жавобберинг.

Жамиланинг хабарида кўрсатилган саломатлик ва соғлом турмуш тарзининг қайси компоненти, Ольга бизга айтиб берган Туратнинг хабарида йўқ ?

Саволга жавобни ёзинг.

Саломатлик ҳаёт тарзи сифатида

Саломатлик ўзи нима-касалликларнинг йўқлиги ми? Нафақат. Жаҳон Соғлиқни сақлаш Ташкилотининг таърифига кўра, бу жисмоний, ақлий ва ижтимоий фаровонлик бўлиб, у биринчи навбатда инсон олиб борадиган турмуш тарзи билан белгиланади.

Хавфли турмуш тарзи билан, инсоннинг хатти-ҳаракати соғлиқка зарар етказганда, тананинг ҳаётини кучлари зарарли таъсирларни қоплашга сарфланади, у тез эскиради ва касалликларга чалиниш эҳтимоллиги ортади.

Чекиш, спиртли ичимликларни истеъмол қилиш ва гиёҳванд моддаларни истеъмол қилишдан ташқари, соғлиқка путур етказадиган асосий омилларга ёмон гигиена, ёмон атроф-муҳит шароитлари ва бошқалар билан муносабатлардаги ҳиссий ва руҳий зўриқиш киради.

Соғлом турмуш тарзи-бу саломатликни сақлаш ва мустаҳкамлашга қаратилган хатти-ҳаракатлар (соғлом турмуш тарзи). Соғлом турмуш тарзи асослари универсалдир. Бу оқилона овқатланиш,

кун тартибига риоя қилиш, чиниқиш, жисмоний тарбия ва спорт, бошқа одамлар билан яхши муносабатлар.

Аммо шу билан бирга, соғлом турмуш тарзи ҳар доим индивидуал хулқ-атвор тизими бўлиб қолади, бу биринчи навбатда инсоннинг шахсий манфаати билан

Правила здорового образа жизни

	<p>белгиланади. Ҳар бир инсон ўзининг ирсий фазилатлари, қобилиятлари ва интилишлари билан ноёбдир. Оиласидан бошлаб у яшайдиган муҳит ҳам ўзига хосдир. Саломатлик йўлидаги биринчи қадам ҳаётий муносабат ва мақсадларни танлашдир.</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin-top: 20px;"> <p style="text-align: right;">Носоғлом турмуш тарзи</p> <p>"Ҳаммаси Туратнинг қонидаги қанд миқдори юқори эканлигининг севгилиси Олга. - Шифокорлар зудлик билан вазн йўқотиш залига боришни бошлади, ширин ва ёғли овқатлардан бош тортди. Ҳаракатларини икки барабар оширди. Протеинли диетага, кейин кўп овқат диетасига ўтди. У билан фақат нима ейиши, қанча чиқариши ташлаганлиги ҳақида гаплашишингиз мумкин эди. Ушбу "тикланиш" ёмонлашдики, биз ажралишга мажбур бўлдик."</p> <p>Соғлом турмуш тарзига қарамлик алкоғолизм ёки қимор ўйини эга, дейди психологлар. Ҳақиқий ҳаётда сиз камдан-кам ҳолларда гормонларини олишингиз мумкин. Одам бу ишга жалб қилинади, соғлом турмуш тарзи кўп бўлмайди!</p> <p>Бунга бутун соғлом турмуш тарзи саноати ёрдам беради: муровий овқатланиш ишлаб чиқарувчилари ва бошқалар. Ижтимоий тармоқлар тозалаш, зарарли ўқув мажмуалари ва парҳезлар учун қўшимчаларни олиб ташлаш.</p> <p>Психиатрлар узоқ вақтдан бери соғлом овқатланишнинг аъзоларига жуда ўхшашлигини пайқашган. Уларни , ўз мафкурага қарши мажбуран жалб қилиш бирлаштиради. Бундай одам ҳеч қачон баъзи тарзда яшираётганини, қариндошлари сигнал бермагунча," тиклашга тўқиб юборишини тан олмайди. Лекин сиз фақат ўлчовни билиш билан хилма-хил бўлиши керак ва бир томонлама эмас, ҳатто у фақат "физик" ҳам. Гиподинамия, албатта, ёмон, лекин юракни чарчатадиган ортоспорт ёмонроқдир. Экстремалликлар ҳатто яхшисида ҳам ёмон.</p> </div>
<p style="text-align: center;">Соғлом турмуш тарзи Топшириқ 9/11</p> <p><i>Жамила ва Абайнинг матнли хабарларидан фойдаланинг. Тўғри жавобни белгиланг ва ёзинг</i></p> <p>Жамила ва Абайнинг хабарлари бир-бирига зидми?</p>	<p style="text-align: right;">Саломатлик ҳаёт тарзи сифатида</p> <p>Саломатлик ўзи нима-касалликларнинг йўқлиги ми? Нафақат. Жаҳон Ташкилотининг таърифига кўра, бу жисмоний, ақлий ва ижтимоий фарқсиз ҳар ҳолда инсон олиб борадиган турмуш тарзи билан белгиланади.</p> <p>Хавфли турмуш тарзи билан, инсоннинг хатти-ҳаракати соғлиққа зарарли ҳаётий кучлари зарарли таъсирларни қоплашга сарфланади, у тез эскириб қолган ҳолатда бўлади.</p> <p>Чекиш, спиртли ичимликларни истеъмол қилиш ва гиёҳванд моддалардан ташқари, соғлиққа путур етказадиган асосий омилларга ёмон гигиена, ёмон шароитлари ва бошқалар билан муносабатлардаги ҳиссий ва руҳий зўрликлар ҳам.</p> <p>Соғлом турмуш тарзи-бу саломатликни сақлаш ва мустаҳкамлашга</p>

Битта жавобни белгиланг ва тушунтиринг.

1. Ҳа
2. Йўқ

тушунтиринг:

(соғлом турмуш тарзи). Соғлом турмуш тарзи асослари универсалдир, тартибига риоя қилиш, чиниқиш, жисмоний тарбия ва спорт, бундан муносабатлар.

Аммо шу билан бирга, соғлом турмуш тарзи ҳар доим индивидуал хулоса бўлиши билан биринчи навбатда инсоннинг шахсий манфаати билан белгиланади. Унинг фазилатлари, қобилиятлари ва интилишлари билан ноёбдир. Оиласидан ҳам ўзига хосдир. Саломатлик йўлидаги биринчи қадам ҳаётини муносабатли равишда танлашдир.

Правила здорового образа жизни

Носоғлом турмуш тарзи

"Ҳаммаси Туратнинг қонидаги қанд миқдори юқори эканлиги аниқлангани билан шифокорлар зудлик билан вазн йўқотишни ташлаш ва заллага боришни бошлади, ширин ва ёғли овқатлардан бош тортди. Улар ҳаракатларини икки баравар оширди. Протеинли диетага, кейин вегетариан овқат диетасига ўтди. У билан фақат нима ейиши, қанча чиниқиш ташлашга ҳақида гаплашишингиз мумкин эди. Ушбу "тикланиш" дегани ёмонлашдики, биз ажралишга мажбур бўлдик."

Соғлом турмуш тарзига қарамлик алкоғолизм ёки қимор ўйинлари билан, дейди психологлар. Ҳақиқий ҳаётда сиз камдан-кам ҳолларда маълум гормонларини олишингиз мумкин. Одам бу ишга жалб қилинади ва ўзини соғлом турмуш тарзи кўп бўлмайди!

Бунга бутун соғлом турмуш тарзи саноати ёрдам беради: мурабблар, овқатланиш ишлаб чиқарувчилари ва бошқалар. Ижтимоий тармоқларда тозалаш, зарарли ўқув мажмуалари ва парҳезлар учун қўшимчаларни рекомандация қилиш.

Психиатрлар узок вақтдан бери соғлом овқатланишнинг ашқори аъзоларига жуда ўхшашлигини пайқашган. Уларни , ўз мафқурасини ташлаш мажбуран жалб қилиш бирлаштиради. Бундай одам ҳеч қачон баъзи тарзда яшираётганини, қариндошлари сигнал бермагунча, "тикланиш" тўқиб юборишини тан олмайди. Лекин сиз фақат ўлчовни билишингиз билан хилма-хил бўлиши керак ва бир томонлама эмас, ҳатто у фақат "фойда" билан ҳам. Гиподинамия, албатта, ёмон, лекин юракни чарчатадиган ортиқча ҳаракат ёмонроқдир. Экстремалликлар ҳатто яхшисида ҳам ёмон.

Соғлом турмуш тарзи
Топшириқ 10 /
 Жамила ва Абай
 хабарларининг матнларидан
 фойдаланинг.

Саломатлик ҳаёт тарзи сифатида
 Саломатлик ўзи нима-қасалликларнинг йўқлиги ми? Нафақат.
 Жаҳон Соғлиқни сақлаш Ташкилотининг таърифига кўра, бу
 жисмоний, ақлий ва ижтимоий фаровонлик бўлиб, у биринчи

Саволга жавоб бериш учун жадвалдаги тегишли жавоб вариантларини танланг.

Улардан қайси бири ўз хабарида жадвалда кўрсатилган фикрларни билдирган?

Ҳар бир баёнот учун "Жамиля" жавобини белгиланг ёки "Абай".

Баёнот	Жамиля	Абай
Ёмон одатлар тананинг эскиришини тезлаштиради.	☐	☐
Кўп одамлар соғлом турмуш тарзи устидан яхши пул топадилар.	☐	☐
Соғлом турмуш тарзи ўз вақтида ётишни талаб қилади.	☐	☐
Соғлом турмуш тарзи учун мутаассиб мажбурият-руҳий қайғунинг бир сигнали.	☐	☐

навбатда инсон олиб борадиган турмуш тарзи билан белгиланади.

Хавфли турмуш тарзи билан, инсоннинг хатти-ҳаракати соғлиқка зарар етказганда, тананинг ҳаётий кучлари зарарли таъсирларни қоплашга сарфланади, у тез эскиради ва касалликларга чалиниш эҳтимоллиги ортади.

Чекиш, спиртли ичимликларни истеъмол қилиш ва гиёҳванд моддаларни истеъмол қилишдан ташқари, соғлиқка путур етказадиган асосий омилларга ёмон гигиена, ёмон атроф-муҳит шароитлари ва бошқалар билан муносабатлардаги ҳиссий ва руҳий зўриқиш киради.

Соғлом турмуш тарзи-бу саломатликни сақлаш ва мустаҳкамлашга қаратилган хатти-ҳаракатлар (соғлом турмуш тарзи). Соғлом турмуш тарзи асослари универсалдир. Бу оқилона овқатланиш, кун тартибига риоя қилиш, чиниқиш, жисмоний тарбия ва спорт, бошқа одамлар билан яхши муносабатлар.

Аммо шу билан бирга, соғлом турмуш тарзи ҳар доим индивидуал хулқ-атвор тизими бўлиб қолади, бу биринчи навбатда инсоннинг шахсий манфаати билан белгиланади. Ҳар бир инсон ўзининг ирсий фазилатлари, қобилиятлари ва интилишлари билан ноёбдир. Оиласидан бошлаб у яшайдиган муҳит ҳам ўзига хосдир.

Саломатлик йўлидаги биринчи қадам ҳаётий муносабат ва мақсадларни танлашдир.

Носоғлом турмуш тарзи

"Ҳаммаси Туратнинг қонидаги қанд миқдори юқори эканлиги аниқлангандан бошланди", дейди унинг севгилиси Олга. - Шифокорлар зудлик билан вазн йўқотишни тавсия

қилишди. Турат спорт залига боришни бошлади, ширин ва ёғли овқатлардан бош тортди. Ҳамма ундан ҳайратда эди. У ҳаракатларини икки барабар оширди. Протеинли диетага, кейин вегетарианликка, кейин хом озиқ-овқат диетасига ўтди. У билан фақат нима ейиши, қанча чиниққанлиги ва қанча килограмм ташлаганлиги ҳақида гаплашишингиз мумкин эди. Ушбу "тикланиш" дан унинг характери шунчалик ёмонлашдики, биз ажралишга мажбур бўлдик."

Соғлом турмуш тарзига қарамлик алкоғолизм ёки қимор ўйинлари билан бир хил хусусиятга эга, дейди психологлар. Ҳақиқий ҳаётда сиз камдан-кам ҳолларда машғулотдан кейинги каби завқ гормонларини олишингиз мумкин. Одам бу ишга жалб қилинади ва ўзини тўхтата олмайди. Ахир, соғлом турмуш тарзи кўп бўлмайди!

Бунга бутун соғлом турмуш тарзи саноати ёрдам беради: мураббийлар, мутахассислар, махсус овқатланиш ишлаб чиқарувчилари ва бошқалар. Ижтимоий тармоқлар юлдузлари вазн йўқотиш, тозалаш, зарарли ўқув мажмуалари ва парҳезлар учун

Правила здорового образа жизни

қўшимчаларни реклама қиладилар.

Психиатрлар узоқ вақтдан бери соғлом овқатланишнинг ашаддий тарафдорлари мазҳаб аъзоларига жуда ўхшашлигини пайқашган. Уларни , ўз мафкурасини ўрнатиш, унга бошқаларни мажбуран жалб қилиш бирлаштиради. Бундай одам ҳеч қачон баъзи психологик муаммоларни шу тарзда яшираётганини, қариндошлари сигнал бермагунча," тикланиш " танасининг ресурсларини тўкиб юборишини тан олмайди. Лекин сиз фақат ўлчовни билишингиз керак. Озиқ-овқат тўлиқ ва хилма-хил бўлиши керак ва бир томонлама эмас, ҳатто у фақат "фойдали нарсалар"дан иборат бўлса ҳам. Гиподинамия, албатта, ёмон, лекин юракни чарчатадиган ортикча юклар тана учун бундан ҳам ёмонроқдир. Экстремалликлар ҳатто яхшисида ҳам ёмон.

Топшириқ 11 / 11

*Жамила ва Абайнинг хабар матнларидан фойдаланинг..
Тўғри жавобни белгиланг ва тушунтиришини ёзинг.*

Сизнингча, кимнинг хабари еттинчи синф ўқувчилари олган топшириқга тўғри келди?

Битта жавобни белгиланг ва тушунтиринг.

1. Жамиланинг хабари
2. Абайнинг хабари
3. Иккала хабар ҳам

тушунтириш:

Саломатлик ҳаёт тарзи сифатида

Саломатлик ўзи нима-касалликларнинг йўқлиги ми? Нафақат. Жаҳон Соғлиқни сақлаш Ташкилотининг таърифига кўра, бу жисмоний, ақлий ва ижтимоий фаровонлик бўлиб, у биринчи навбатда инсон олиб борадиган турмуш тарзи билан белгиланади.

Хавфли турмуш тарзи билан, инсоннинг хатти-ҳаракати соғлиқка зарар етказганда, тананинг ҳаётий кучлари зарарли таъсирларни қоплашга сарфланади, у тез эскиради ва касалликларга чалиниш эҳтимоллиги ортади.

Чекиш, спиртли ичимликларни истеъмол қилиш ва гиёҳванд моддаларни истеъмол қилишдан ташқари, соғлиқка путур етказадиган асосий омилларга ёмон гигиена, ёмон атроф-муҳит шароитлари ва бошқалар билан муносабатлардаги ҳиссий ва руҳий зўриқиш киради.

Соғлом турмуш тарзи-бу саломатликни сақлаш ва мустаҳкамлашга қаратилган хатти-ҳаракатлар (соғлом турмуш тарзи). Соғлом турмуш тарзи асослари универсалдир. Бу оқилона овқатланиш, кун тартибига риоя қилиш, чиниқиш, жисмоний тарбия ва спорт, бошқа одамлар билан яхши муносабатлар. Аммо шу билан бирга, соғлом турмуш тарзи ҳар доим индивидуал хулқ-атвор тизими бўлиб қолади, бу биринчи навбатда инсоннинг шахсий манфаати билан белгиланади. Ҳар бир инсон ўзининг ирсий фазилатлари, қобилятлари ва интилишлари билан ноёбдир. Оиласидан бошлаб у яшайдиган муҳит ҳам ўзига хосдир.

Саломатлик йўлидаги биринчи қадам ҳаётий муносабат ва мақсадларни танлашдир.

Правила здорового образа жизни

Носоғлом турмуш тарзи

"Ҳаммаси Туратнинг қонидаги қанд миқдори юқори эканлиги аниқлангандан бошланди", дейди унинг севгилиси Олга. - Шифокорлар зудлик билан вазн йўқотишни тавсия қилишди. Турат спорт залига боришни бошлади, ширин ва ёғли овқатлардан бош тортди. Ҳамма ундан ҳайратда эди. У ҳаракатларини икки баравар оширди. Протеинли диетага, кейин вегетарианликка, кейин хом озиқ-овқат диетасига ўтди. У билан фақат нима ейиши, қанча чиниққанлиги ва қанча килограмм ташлаганлиги ҳақида гаплашишингиз мумкин эди. Ушбу "тикланиш" дан унинг характери шунчалик ёмонлашдики, биз ажралишга мажбур бўлдик."

Соғлом турмуш тарзига қарамлик алкоғолизм ёки қимор ўйинлари билан бир хил хусусиятга эга, дейди психолоғлар. Ҳақиқий ҳаётда сиз камдан-кам ҳолларда машғулотдан кейинги каби завқ гормонларини олишингиз мумкин. Одам бу ишга жалб қилинади ва ўзини тўхтата олмайди. Ахир, соғлом турмуш тарзи кўп бўлмайди!

Бунга бутун соғлом турмуш тарзи саноати ёрдам беради: мураббийлар, мутахассислар, махсус овқатланиш ишлаб чиқарувчилари ва бошқалар. Ижтимоий тармоқлар юлдузлари вазн йўқотиш, тозалаш, зарарли ўқув мажмуалари ва парҳезлар учун қўшимчаларни реклама қиладилар.

Психиатрлар узоқ вақтдан бери соғлом овқатланишнинг ашаддий тарафдорлари мазҳаб аъзоларига жуда ўхшашлигини пайқашган. Уларни , ўз мафқурасини ўрнатиш, унга бошқаларни мажбуран жалб қилиш бирлаштиради. Бундай одам ҳеч қачон баъзи психолоғик муаммоларни шу тарзда яшираётганини, қариндошлари сигнал бермагунча," тикланиш " танасининг ресурсларини тўкиб юборишини тан олмайди. Лекин сиз фақат ўлчовни билишингиз керак. Озиқ-овқат тўлиқ ва хилма-хил бўлиши керак ва бир томонлама эмас, ҳатто у фақат "фойдали нарсалар"дан иборат бўлса ҳам. Гиподинамия, албатта, ёмон, лекин юракни чарчатадиган ортиқча юклар тана учун бундан ҳам ёмонроқдир. Экстремалликлар ҳатто яхшисида ҳам ёмон.

Топшириқ тавсифлари ва баҳолаш тизими

Топшириқ 1. Соғлом турмуш тарзи. 1 нинг 11.

Топшириқ тавсифи :

- Баҳолашнинг таркибий соҳаси: Соғлиқни сақлаш
- Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: ахборотни бирлаштириш ва талқин қилиш
- Контекст : шахсий
- Матн тури: узлуксиз
- Топшириқнинг мураккаблиги даражаси: ўрта
- Жавоб формати: мувофиқликни ўрнатиш
- Баҳолаш объекти: контекстга асосланган сўз ёки иборанинг мақсадини тушуниш
- Максимал балл: 1

- Текшириш усули:** дастурий

Баҳолаш тизими

1 балл	Мос келади: А-2, В-3, С-1
0 балл	Бошқа ҳар қандай жавоб танланади ёки тўғри жавоб билан бирга нотўғри жавоб танланади. Жавоб йўқ.

Топшириқ 2. Соғлом турмуш тарзи. 11 дан 2.

Топшириқ тавсифи :

- Баҳолашнинг таркибий соҳаси:** Соғлиқни сақлаш
- Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси:** ахборотни бирлаштириш ва талқин қилиш
- Контекст:** шахсий
- Матн тури:** доимий
- Топшириқнинг мураккаблиги даражаси:** ўртача
- Жавоб формати:** битта тўғри жавобни танлаш билан
- Баҳолаш объекти:** асосий ғоя / ғояни аниқланг
- Максимал балл:** 1
- Текшириш усули:** дастурий таъминот

Баҳолаш тизими

1 балл	танланган жавоб: 4 7. ўзингиз ва дунё билан уйғун муносабатларни , овқатланиш ва фаолликдаги мувозанатни сақланг
0 балл	бошқа ҳар қандай нотўғри жавобни танлади. Жавоб йўқ.

Топшириқ 3. Соғлом турмуш тарзи. 11 дан 3.

Топшириқ тавсифи :

- Баҳолашнинг таркибий соҳаси:** Соғлиқни сақлаш
- Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси:** ахборотни бирлаштириш ва талқин қилиш
- Контекст:** шахсий
- Матн тури:** доимий
- Топшириқнинг мураккаблиги даражаси:** ўртача
- Жавоб формати:** батафсил жавоб билан
- Баҳолаш объекти:** воқеалар ёки баёноتلар ўртасидаги алоқаларни ўрнатиш (сабаб-таъсир муносабатлари, аргумент - қарама-қарши муносабатлар, тезис - мисол, ўхшашлик-фарқ ва ҳоказо.)
- Максимал балл:** 1
- Текшириш усули:** дастурий

Баҳолаш тизими

балл	иккита сабаб берилган (матндан ташқарида ёзилган ёки такрорланган):
------	---

	1) ҳар бир инсон ўзининг ирсий ғазилатлари, қобилиятлари ва интилишлари билан ноёбдир. 2) Оиласидан бошлаб у яшайдиган муҳит ҳам ўзига хосдир.
0 балл	бошқа жавоб ёки жавоб йўқ.

Топшириқ 4. Соғлом турмуш тарзи. 11 дан 4.

Топшириқ тавсифи :

- Баҳолашнинг таркибий соҳаси: Соғлиқни сақлаш
- Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: маълумотни топиш ва чиқариб олиш
- Контекст: шахсий
- Матн тури: қаттиқ
- Топшириқнинг мураккаблиги даражаси: паст
- Жавоб формати: битта жавобни танлаш билан
- Баҳолаш объекти: битта маълумотни топинг ва чиқариб олинг
- Максимал балл: 1
- Текшириш усули: дастурий таъминот

Баҳолаш тизими

1 балл	жавоб танланган: 3 (шахсий манфаат), бошқа жавоблар танланмаган
0 балл	бошқа нотўғри жавоб танланган. Жавоб йўқ.

Топшириқ 5. Соғлом турмуш тарзи. 11 дан 5.

Топшириқ тавсифи :

- Баҳолашнинг таркибий соҳаси: Соғлиқни сақлаш
- Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: матннинг мазмуни ва шаклини баҳолаш
- Контекст: шахсий
- Матн тури: доимий
- Топшириқнинг мураккаблиги даражаси: юқори
- Жавоб формати: матн фрагментини танлаш
- баҳолаш объекти: матннинг таркибий бўлинмасининг мақсадини тушуниш.
- Максимал балл: 1
- Текшириш усули: дастурий

Баҳолаш тизими

1 балл	1 "ахир, соғлом турмуш тарзи кўп бўлмайди!" таъкидланган, бошқа жумлалар таъкидланмаган.
0 балл	бошқа жавоб вариантлари танланган ёки жавоб йўқ.

Топшириқ 6. Соғлом турмуш тарзи. 11 дан 6.

Топшириқ тавсифи :

- Баҳолашнинг таркибий соҳаси: Соғлиқни сақлаш
- Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: маълумотни топиш ва чиқариб олиш
- Контекст: шахсий
- Матн тури: қаттиқ
- Топшириқнинг мураккаблик даражаси: паст
- Жавоб формати: битта тўғри жавобни танлаш билан

- Баҳолаш объекти: битта маълумотни топинг ва чиқариб олинг
- Максимал балл: 1
- Текшириш усули: дастурий таъминот

Баҳолаш тизими

1 балл	танланган жавоб: 4 (роҳат гормонларига эҳтиёж), бошқа жавоблар танланмаган.
0 балл	бошқа ҳар қандай жавоб танланади ёки тўғри жавоб билан бирга нотўғри жавоб танланади. Жавоб йўқ.

Топшириқ 7. Соғлом турмуш тарзи. 11 дан 7

Топшириқ тавсифи :

- Баҳолашнинг таркибий соҳаси: Соғлиқни сақлаш
- Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: ахборотни бирлаштириш ва изоҳлаш
- Контекст: шахсий
- Матн тури: доимий
- Топшириқнинг мураккаблиги даражаси: ўртача
- Жавоб формати: бир нечта тўғри жавобларни танлаш билан
- Баҳолаш объекти: матннинг семантик тузилишини тушуниш (мавзуни, асосий ғояни аниқлаш/ идея)
- Максимал балл: 2
- Текшириш усули: дастурий таъминот

Баҳолаш тизими

2 балл	танланган жавоблар: 2 (соғлом турмуш тарзи ўз-ўзидан тугайди) ва 4 (яқинлар билан муносабатлар бузилади), бошқа жавоблар танланмайди
1 балл	фақат битта тўғри жавоб танланади, бошқа жавоблар танланмайди ёки иккита жавоб ва битта нотўғри танланган.
0 балл	Бошқа ҳолларда 0 балл

Топшириқ 8. Соғлом турмуш тарзи 11дан 8.

Топшириқ тавсифи :

- Баҳолашнинг таркибий соҳаси: Соғлиқни сақлаш
- Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: маълумотни топиш ва чиқариб олиш
- Контекст: шахсий
- Матн тури: узлуксиз
- Топшириқнинг мураккаблиги даражаси: ўрта
- Жавоб формати: қисқа жавоб билан
- Баҳолаш объекти: битта маълумотни топинг ва чиқариб олинг
- Максимал балл: 1
- Текшириш усули: дастурий таъминот

Баҳолаш тизими

1 нуқта	Жавоб :ижтимоий фаровонлик ёки бошқа одамлар билан яхши муносабатлар.
0 балл	бошқа ҳар қандай жавоб танланади ёки тўғри жавоб билан бирга нотўғри жавоб танланади. Жавоб йўқ.

Топширик 9. Соғлом турмуш тарзи. 11дан 9.**Топширик тавсифи :**

- Баҳолашнинг таркибий соҳаси: Соғлиқни сақлаш
- Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: матннинг мазмуни ва шаклини баҳолаш
- Контекст: шахсий
- Матн тури: доимий
- Топширикнинг мураккаблиги даражаси: юқори
- Жавоб формати: жавобни танлаш ва тушунтириш билан мураккаб топширик
- Баҳолаш объекти: бир ёки бир нечта матндаги қарама-қаршиликларни аниқлаш
- Максимал балл: 2
- Текшириш усули: дастурий таъминот

Баҳолаш тизими

2 балл	"йўқ" жавоби танланади, Абай хабар берган нарса асоссиз, (ҳаддан ташқари, фанатик ва ҳоказо.) соғлом турмуш тарзига риоя қилган ҳолда, бу мутаносиблик ҳисси ҳақида.
1 балл	жавоб "Ҳа", оқланишда айтилишича, Жамиланинг хабарида фақат соғлом турмуш тарзининг афзалликлари ва Абайнинг хабарида – зарар ҳақида айтилган.
0 балл	Бошқа ҳолларда 0 балл. Жавоб йўқ.

Топширик 10. Соғлом турмуш тарзи. 11 дан 10.**Топширик тавсифи :**

- Баҳолашнинг таркибий соҳаси: Соғлиқни сақлаш
- Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси: маълумотни топиш ва чиқариб олиш
- Контекст: шахсий
- Матн тури: доимий
- Топширикнинг мураккаблиги даражаси: ўрта
- Жавоб формати: мураккаб бир нечта жавобли топширик
- Баҳолаш объекти: керакли маълумот жойлашган жойни аниқланг (матн парчаси, гиперҳавола, веб-сайт ҳаволаси, ва ҳоказо.)
- Максимал балл: 2
- Текшириш усули: дастурий таъминот

Баҳолаш тизими

2 балл	баёноти	Жамила	Абай
	ёмон одатлар тананинг эскиришини тезлаштиради.	+	○
	Кўп одамлар соғлом турмуш тарзи устидан яхши пул топадилар	○	+
	Соғлом турмуш тарзи ўз вақтида ётишни талаб қилади.	+	○
	Соғлом турмуш тарзига фанатик мажбурият-руҳий қайғу сигналидир.	○	+
1 балл	битта хатога йўл қўйилган		
0	бошқа ҳолларда Жавоб йўқ.		

Топширик 11. Соғлом турмуш тарзи. 11 дан 11.

Топширик тавсифи :

- Баҳолашнинг таркибий соҳаси:** Соғлиқни сақлаш
- Баҳолашнинг компетентлилик соҳаси:** матннинг мазмуни ва шаклини баҳолаш
- Контекст:** шахсий
- Матн тури:** доимий
- Мураккаблик даражаси:** ўрта
- Жавоб формати:** жавоб ва тушунтиришни танлаш билан мураккаб топширик
- Баҳолаш объекти:** матн ёки матн мазмунини баҳолаш унинг элементлари (мисоллар, далиллар, расмлар ва бошқалар.)
- Максимал балл:** 2
- Текшириш усули:** дастурий таъминот

Баҳолаш тизими

2 балл	Танланди : "иккала хабар", оқланишда Жамила соғлом турмуш тарзини, шу жумладан бошқалар билан яхши муносабатлар ўрнатиш қобилиятини кенгроқ тушунишга ишора қилгани ва Абай соғлом турмуш тарзининг хавф-хатарлари, салбий оқибатларини кўрсатган. сеvimли машғулотлари ва унинг хавфли қарамликка ўхшашлиги.
1 балл	танланган жавоб: "Жамиланинг хабари" ёки " Абайнинг хабари", асослаш ушбу хабарда мавжуд бўлган жуда таниқли бўлмаган маълумотларни тўғри тавсифлайди
0 балл	бошқа ҳолатларда, шу жумладан жавоб учун асос йўқ, ноаниқ ёки матннинг маъносини бузганда. Жавоб йўқ.

Шаҳар деҳқончилиги

Тилек шаҳар деҳқончилиги ва гидропоника, тупроқдан фойдаланмасдан яшил, сабзавот ва манзарали экинларни етиштириш усули ҳақида ўргатилган дастурни томоша қилди. У бу муаммога жуда қизиқди ва уни яхшироқ билишга қарор қилди. Албатта, интернетдаги масалани ўрганишдан бошлади.

Матн № 1. Гидропоника

Ўсимликларни ерга эмас, балки озуқа эритмасида етиштириш ғоясини ким биринчи марта ўйлаб топгани аниқ эмас. Қадимги даврларда гидропоникадан фойдаланишнинг энг машҳур мисолларидан бири, афсонага кўра, Шоҳ Навухадосорнинг буйруғи билан қурилган Бобил шаҳридаги осма боғларидир. Ацтеклар ўсимликларни етиштириш учун ҳам худди шундай техникадан фойдаланганлар. Аммо ниҳоят, гидропоника усули олимлар ўсимликларнинг озикланишининг ўзига хос хусусиятларини ўргангандан сўнг шаклланди. Бугунги кунда у сабзавот, мева ва гулларни етиштиришда муваффақиятли қўлланилмоқда.

Ўсимликларни эритмаларда ўстиришда тупроқнинг қуриши ёки ҳаддан ташқари намланиши каби муаммолар йўқолади (чунки бу тупроқ шунчаки мавжуд эмас). Бундан ташқари, унинг йўқлиги туфайли ўсимликлар яшаш жойи ер бўлган зараркунандалар томонидан таҳдид қилинмайди. Ушбу усул ёрдамида етиштирилган ўсимликларнинг илдизлари чиримайди ва замбуруғлар таъсир қилмайди.

Озиқлантирувчи эритмалар ёрдамида етиштиришда турли хил ўсимлик турлари ва навларининг эҳтиёжларидан келиб чиққан ҳолда ўғитларни аниқ дозалаш мумкин. Суғориш соддалаштирилади ва сув истеъмоли камаяди – агар гидропоник идиш етарлича катта бўлса, унда сиз ўзингизни ойига бир марта битта суғориш билан чеклашингиз мумкин.

Ўсимликлар зарур бўлган барча моддаларни етарли миқдорда олишлари туфайли улар соғлом ва кучли ўсади, мўл ҳосил беради. Гидропоника – озгина пул тежашни истаганлар учун идеал усулдир, чунки бу ҳолда тупроқ аралашмаларини мунтазам равишда сотиб олишнинг ҳожати йўқ. Сабзавот ва меваларнинг сифатига келсак, уларнинг таъми ва хушбўйлиги ерда анъанавий усулда етиштирилганлардан фарқ қилмайди.

Гидропоникадан фойдаланиб, сизн ошхонада ёки сирланган балконда идишларни жойлаштириб, квартирада ҳам турли хил экинларни етиштиришингиз мумкин. Албатта, квартирада кўплаб ўсимликлар ўстира олмайсиз, лекин сиз янги мева ва сабзавотлар шаклида столингизни ажойиб тарзда тўлдиришингиз мумкин. Гуллар ва зиравор ўсимликлари ҳам гидропоник усулда ўстирилади.

<https://www.epochtimes.com.ua/ru/poleznye-sovety/gidroponika-sposob-vyrashchivaniya-rasteniy-bez-grunta-132259>

Топширик 1.

№1 "Гидропоника" матнини ўқинг ва қайси баёноتلар тўғри ва қайси бири нотўғри эканлигини аниқланг. *Жавобингизни тегишли майдонга белгиланг.*

Баёнот	Тўғри	нотўғри
Вавилондаги (Бобилдаги)Навухадосорнинг осма боғлари - гидропоникадан фойдаланишнинг бир мисолидир.	+	

Гидропониканинг камчилиги шундаки, бу усул ёрдамида ўстирилган ўсимликларнинг пояларига чириш ва замбуруғлар таъсир қилади.		+
Гидропоника усули билан олинган мева ва сабзавотлар анъанавий усулда етиштирилганларидан сифат жиҳатидан фарқ қилмайди.	+	
Гидропоника усулидан фойдаланиб, сиз турли хил экинларни фақат уйлар яқинидаги подвалларда ва олд боғларда ўстиришингиз мумкин.		+

1-топширик " Шаҳар деҳқончилиги. Матн № 1. Гидропоника"	
Топширик тавсифи	
<ul style="list-style-type: none"> • Баҳолашнинг таркибий соҳаси : <i>01 шахс ва техник тараққиёт</i> • Баҳолашнинг компотентлилик соҳаси : <i>01 маълумотни топинг ва чиқариб олинг</i> • Контекст: <i>02 шахсий</i> • Матн формати: <i>узлуксиз</i> • Мураккаблик даражаси: <i>паст</i> • Жавоб формати: <i>мувофиқликни ўрнатиш</i> • Баҳолаш объекти: <i>маълумотларнинг мавжудлигини/йўқлигини аниқланг</i> • Максимал балл: <i>2</i> • Текшириш усули <i>дастур/ мутахассис томонидан</i> 	
Баҳолаш тизими:	
Балл	Мезоннинг мазмуни
2	<p>Тўртта тўғри жавоб кўрсатилган:</p> <p>Вавилондаги Шоҳ Навухадонсорнинг осма боғлари - гидропоникадан фойдаланишга мисолдир. Жавоб "тўғри".</p> <p>Гидропониканинг камчилиги шундаки, бу усул ёрдамида етиштирилган ўсимликларнинг пояларига чириш ва замбуруғлар таъсир қилади. Жавоб "нотўғри".</p> <p>Овоци и фрукты, Гидропоника усули билан олинган мевалар анъанавий усулда етиштирилганлардан сифат жиҳатидан фарқ қилмайди,. Жавоб "тўғри".</p> <p>Гидропоника усулидан фойдаланиб, сиз турли хил экинларни фақат подвалларда ва уйлар яқинидаги олд боғларда ўстиришингиз мумкин. Жавоб "нотўғри эмас".</p> <p>ёки учта тўғри жавоб берилган ва нотўғри жавоб кўрсатилмаган.</p>
1	учта тўғри жавоб ва битта нотўғри жавоб мавжуд.
0	<p>иккита тўғри жавобни ва иккита нотўғри жавобни билдиради.</p> <p>Битта тўғри жавоб ва учта нотўғри жавоб бор.</p>

	Фақат нотўғри жавоблар берилган.
--	----------------------------------

Топширик 2.

№ 1 "Гидропоника" матнини ўқинг ва Марказий Мексикадаги қайси одамлар гидропоникага ўхшаш усулдан фойдаланганлигини кўрсатинг. Жавобингизни бир сўз билан ёзинг.

2-топширик " Шаҳар деҳқончилиги. Матн № 1. Гидропоника"	
Топширик тавсифи	
• Баҳолашнинг таркибий соҳаси : <i>01 шахс ва техник тараққиёт</i>	
• Баҳолашнинг компотентлилик соҳаси : <i>01 маълумотни топиш ва чиқариб олиш</i>	
• Контекст: <i>02 шахсий</i>	
• Матн формати: <i>узлуксиз</i>	
• Мураккаблик даражаси: <i>паст</i>	
• Жавоб формати: <i>қисқа жавоб билан</i>	
• Баҳолаш объекти: <i>битта маълумотни топинг ва чиқариб олинг</i>	
• Максимал балл: 1	
• Текшириш усули: мутахассис томонидан	
Баҳолаш тизими:	
балл	Мезоннинг мазмуни
1	берилган жавоб: Ацтеклар
0	бошқа жавоб берилган ёки жавоб йўқ

Топширик 3.

№3 "Гидропоника" матнини ва жавоб вариантларини ўқинг. Барча тўғри вариантларни белгиланг.

- А) Гидропоника усули биринчи марта олимлар ўсимликларнинг озиқланишининг ўзига хос хусусиятларини ўргангандан кейин ишлатилган.
- Б) гидропоник усулдан фойдаланганда ўсимликлар яшаш жойи ер бўлган зараркунандалар томонидан таҳдид қилинмайди, чунки тупроқ йўқ.
- В) гидропоника усули ўғитларни аниқ дозалашга имкон беради, суғоришни камайтиради ва сув сарфини камайтиради.
- Г) Гидропоника-ўсимликларни етиштиришнинг замонавий ва афсуски, жуда қиммат усули.
- Д) Сабзавотлар , мевалар ва ўтларни гидропоника ёрдамида ойнали балконда етиштириш мумкин.

3-топширик " Шаҳар деҳқончилиги. Матн № 1. Гидропоника "	
Топширик тавсифи	
• Баҳолашнинг таркибий соҳаси: <i>01 шахс ва техник тараққиёт</i>	
• Баҳолашнинг компотентлилик соҳаси: <i>01 маълумотни топиш ва чиқариб олиш</i>	
• Контекст: <i>02 шахсий</i>	
• Матн формати: <i>узлуксиз</i>	
• Мураккаблик даражаси: <i>паст</i>	
• Жавоб формати: <i>бир бир нечта тўғри жавобларни танлаш билан</i>	

• Баҳолаш объекти: <i>бир нечта маълумотларни топинг ва чиқариб олинг.</i>	
• Максимал балл: 1	
• Текшириш усули <i>Дастурий таъминот</i>	
Баҳолаш тизими:	
балл	Мезоннинг мазмуни
1	Учта жавоб танланди: Б) <i>(гидропоника усулидан фойдаланганда ўсимликлар яшаш жойи ер бўлган зараркунандалар томонидан таҳдид қилинмайди, чунки тупроқ йўқ.)</i> В) <i>(гидропоника усули ўғитларни аниқ дозалашига имкон беради, суғоришни соддалаштиради ва сув сарфини камайтиради.)</i> Д) <i>(сабзавотлар, мевалар ва ўтларни гидропоника ёрдамида ойнакли балконда етиштириши мумкин.)</i>
0	бошқа жавоб вариантлари танланган ёки жавоблар танланмаган

Гидропоника Тилекни қизиқтириб қолди ва у усулни ўзи синаб кўрмоқчи бўлди. Хавфларни камайтириш учун йигит деҳқончиликнинг бу усули ҳақида биринчи қўлдан, яъни бу соҳада тажрибага эга бўлганлардан ўрганишга қарор қилди.

Матн № 2. Шаҳар деҳқончилиги

Бир неча йил олдин Ирина Профференко кўкаламзорлаштириш учун гидропоник ускуналар ишлаб чиқарадиган компания очди. Энди у шаҳар деҳқончилиги бўйича маҳорат дарсларини олиб боради ва фуқароларни мамлакатнинг озиқ-овқат хавфсизлигига ҳисса қўшишга ундайди.

"Менинг шеригим билан турар-жой мажмуасининг подвалида ишлайдиган фермамиз бор эди. Кейин шаҳар деҳқончилиги гоё сифатида, янги шаҳар муҳитининг элементи сифатида эътиборимни тортди. Мен ушбу мавзу бўйича турли материалларни ўрганишни бошладим ва бирдан болалигимда шаҳар деҳқончилиги бўйича биринчи тажрибамни бошдан кечирганимни эсладим. Ўша пайтда ота-онам биринчи қаватдаги квартирада яшар эдилар ва бизнинг деразаларимизда кичкина олд боғ бор эди – эҳтимол 3 метрдан 4 метргача. Ундан биз хоҳлаганча фойдаланишимиз мумкин эди. Дадам у ерга бир марта қулупнай кўчатларини экди. Уларнинг барчаси мукамал бошланди ва биз бир неча йил кетма – кет янги узилган меваларни истеъмол қилдик-бир ёзда биз бу ердан 40 кг га яқин қулупнай йиғдик!" - эслайди қиз.

Кейинчалик, ота-онам олд боғда смородина кўчатларини экишди. Ҳаммаси шаҳарда содир бўлган эди.

"Энди мен бу шаҳар деҳқончилиги эканлигини тушундим. Мен шаҳарликларнинг ўсимликшуносликка бўлган қизиқишини қайта тиклашга ҳаракат қиламан. Мутлақо ҳар ким шаҳарлик фермерга айланиши мумкин. Менинг курсларимда ҳатто 11 ёшли болалар ҳам микрокўкат етиштиради", дейди Ирина.

"Вертикал деҳқончилик ва гидропоникадан қўрқиш керак эмас. Бундан ташқари, вертикал деҳқончилик анъанавий деҳқончиликка нисбатан бир қатор жуда жиддий экологик афзалликларга эга. Унда ердан умуман фойдаланилмайди, биз тупроққа боғлиқликни камайтирамиз ва унга дам олиш ва куч олиш имкониятини берамиз. Иккинчидан, вертикал фермер хўжаликлариде кўпроқ экинлар йиғилади-90% гача, анъанавий фермер хўжаликлариде эса атиги 50%, чунки ҳосилнинг бир қисми сақлаш ва ташиш пайтида сотилмайди", - дейди маърузачи шаҳар деҳқончилигининг афзалликларини санаб ўтади.

"Гидропоникада рентабеллик 50 квадрат метрдан бошланади. Зиравор ўтлар ўртача 1,5-2,5 ой давомида ўсади. Микрокўкатлар энг тез ўсадиган циклга эга-атиги 7-10 кун, йилига тахминан 35-40та ҳосил йиғиш мумкин", - деди Ирина Профференко рақамлар билан ўртоқлашиб.

Топширик 4

Ирина Профференко шаҳар деҳқончилигидаги биринчи тажрибасини қачон қилган?

- А) шериги билан мавжуд турар-жой мажмуасининг подвалида ферма ташкил қилган;
- Б) гидропоник ускуналар ишлаб чиқарадиган компания очганда;
- В) болалигида ота-онаси билан олд боғда ўсимликлар ўстирганида;
- Г) шаҳар деҳқончилиги ва гидропоника тажрибасини жиддий ўрганишни бошлаганда

4-топширик "Шаҳар деҳқончилиги. Матн № 2 "	
Топширик тавсифи	
• Баҳолашнинг таркибий соҳаси : <i>01 шахс ва техник тараққиёт</i>	
• Баҳолашнинг компотентлилик соҳаси: <i>01 маълумотни топиш ва чиқариб олиш</i>	
• Контекст: <i>02 шахсий</i>	
• Матн формати: <i>узлуксиз</i>	
• Мураккаблик даражаси: <i>паст</i>	
• Жавоб формати: <i>битта тўғри жавобни танлаш билан</i>	
• Баҳолаш объекти: <i>битта маълумотни топинг ва чиқариб олинг</i>	
• Максимал балл: 1	
• Текшириш усули: мутахассис томонидан	
Баҳолаш тизими	
балл	Мезоннинг мазмуни
1	Жавоб берилган: В
0	Бошқа жавоблар берилган ёки жавоб йўқ

Топширик 5.

№ 2 "Шаҳар деҳқончилиги" матнини ўқинг ва қайси баёнотлар тўғрива қайси бири нотўғри эканлигини аниқланг. *Жавобингизни тегшили майдонга белгиланг.*

Баёнот	Тўғри	Нотўғри
Кўп қаватли уйнинг олд боғида кулупнай ва смородина етиштиришни шаҳар деҳқончилиги деб ҳисоблаш мумкин эмас.		
Фақат катталар, яхши ўқитилган одам шаҳар деҳқончилиги билан шуғулланиши мумкин.		
Вертикал деҳқончилик анъанавий деҳқончиликка караганда анча фойдали.		
Шаҳар деҳқончилиги шаҳар муҳитининг экологик тизимига зарар етказди, чунки у жой эгаллайди, сув истеъмол қилади ва ўғитлардан фойдаланади.		

Топширик 5 "Шаҳар деҳқончилик. Матн № 2 "

Топширик тавсифи	
<ul style="list-style-type: none"> • Баҳолашнинг таркибий соҳаси : <i>01 шахс ва техник тараққиёт</i> • Баҳолашнинг компотентлилик соҳаси : <i>01 маълумотни топинг ва чиқариб олинг</i> • Контекст: <i>02 шахсий</i> • Матн формати: <i>узлуксиз</i> • Мураккаблик даражаси: <i>паст</i> • Жавоб формати: <i>мувофиқликни ўрнатиш</i> • Баҳолаш объекти: <i>маълумотларнинг мавжудлигини/йўқлигини аниқланг</i> • Максимал балл: 2 • Текшириш усули : <i>дастур орқали /мутахассис</i> 	
Баҳолаш тизими:	
Белгилаш	2-мезоннинг балл таркиби
2	<p>Тўртта тўғри жавоб кўрсатилган.</p> <p>Кўп қаватли уйнинг олд боғида қулупнай ва смородина етиштиришни шаҳар деҳқончилиги деб ҳисоблаш мумкин. Жавоб "тўғри".</p> <p>Шаҳар деҳқончилиги билан фақат катталар, яхши ўқитилган одам шуғулланиши мумкин. Жавоб "нотўғри".</p> <p>Вертикал деҳқончилик анъанавий деҳқончиликка қараганда анча фойдали. Жавоб "тўғри".</p> <p>Шаҳар деҳқончилиги шаҳар муҳитининг экологик тизимига зарар етказди, чунки у жой эгаллайди, сув истеъмол қилади ва ўғитлардан фойдаланади. Жавоб "нотўғри".</p> <p>ёки учта тўғри жавоб берилган ва нотўғри жавоб кўрсатилмаган.</p>
1	Учта тўғри жавоб ва битта нотўғри жавоб мавжуд.
0	<p>Иккита тўғри жавобни ва иккита нотўғри жавобни билдиради.</p> <p>Битта тўғри жавоб ва учта нотўғри жавоб бор.</p> <p>Фақат нотўғри жавоблар берилган.</p>

Топширик 6.

№ 2 "Шаҳар деҳқончилиги" матнини ўқинг ва вертикал деҳқончилик билан йиғиб олинадиган юқори сифатли экинларнинг максимал фоизини белгиланг. Жавобингизни рақам сифатида ёзинг.

Топширик 6 " Шаҳар деҳқончилиги. Матн № 2 "	
Топширик тавсифи	
<ul style="list-style-type: none"> • Баҳолашнинг таркибий соҳаси : <i>01 шахс ва техник тараққиёт</i> • Баҳолашнинг компотентлилик соҳаси : <i>01 маълумотни топинг ва чиқариб олиш</i> • Контекст: <i>02 шахсий</i> • Матн формати: <i>узлуксиз</i> • Вазифа қийинчилик даражаси: <i>паст</i> 	

• Жавоб формати: <i>с қисқа жавобли</i>	
• Баҳолаш объекти: <i>битта маълумотни топинг</i>	
• Максимал балл: 1	
• Текшириш усули: <i>мутахассис томонидан</i>	
Баҳолаш тизими:	
Балл	Мезоннинг мазмуни
1	Жавоб берилган: <i>90 %гача</i>
0	Бошқа жавоблар берилган ёки жавоб йўқ

Топширик 7

2-матнни ўқинг ва "маърузачи" сўзининг маъносини аниқланг. *Тўғри жавобни белгиланг.*

А) Баъзи мамлакатларда — [парламент палатаси раиси](#).

Б) Карнай ёки динамик .

В) Тадбирда ёки оммавий ахборот воситаларида гапирадиган, нутқ сўзлайдиган ёки маъруза қиладиган шахс: маърузачи, суҳбатдош ва бошқалар.

Г) Оммавий гапиришга ваколатли ҳар қандай органнинг вакили, [матбуот котиби](#), жамоатчилик билан алоқалар бўйича мутахассис ва бошқалар .

Топширик 7 "Шаҳар деҳқончилиги. Матн # 2 "	
Топширик тавсифи	
•	Баҳолашнинг таркибий соҳаси : <i>01 шахс ва техник тараққиёт</i>
•	Баҳолашнинг компотентлилик соҳаси : <i>02 ахборотни бирлаштириш ва талқин қилиш</i>
•	Контекст: <i>02 шахсий</i>
•	Матн формати: <i>узлуксиз</i>
•	Вазифа қийинчилик даражаси: <i>паст</i>
•	Жавоб формати: <i>битта тўғри жавобни танлаш билан</i>
•	Баҳолаш объекти: <i>сўз ёки сўзнинг маъносини тушуниш контекстга асосланган ифода</i>
•	Максимал балл: 1
•	Текшириш усули <i>Дастурий таъминот</i>
Баҳолаш тизими:	
балл	Мезоннинг мазмуни
1	Вариант В танланади (яъни, тадбирда ёки оммавий ахборот воситаларида ким гапиради, нутқ сўзлайди ёки ҳисобот беради: маърузачи, суҳбатдош т. ва бошқалар.)
0	бошқа вариант танланган ёки жавоб йўқ

Топширик 8.

№2 матнни ўқинг. Агар сиз гидропоника ёрдамида зиравор ўтларни ўстирсангиз, йилига қанча ҳосил олиш мумкинлигини ҳисобланг. *Мумкин бўлган диапазонни кўрсатиб, жавобингизни рақамлар билан ёзинг.*

Топшириқ 8 "Шаҳар деҳқончилиги. Матн № 2 "	
Топшириқ тавсифи	
<ul style="list-style-type: none"> • Баҳолашнинг таркибий соҳаси : <i>01 шахс ва техник тараққиёт</i> 	
<ul style="list-style-type: none"> • Баҳолашнинг компотентлилик соҳаси: <i>04 матндиги маълумотдан фойдаланиши</i> 	
<ul style="list-style-type: none"> • Контекст : <i>02 шахсий</i> 	
<ul style="list-style-type: none"> • Матн формати: <i>узлуксиз</i> 	
<ul style="list-style-type: none"> • Мураккаблик даражаси: <i>ўрта</i> 	
<ul style="list-style-type: none"> • Жавоб формати: <i>қисқа жавобли</i> 	
<ul style="list-style-type: none"> • Баҳолаш объекти: <i>матндан маълумотдан фойдаланинг. мутахассислар билимларини жалб қилган ҳолда амалий муаммони ҳал қилинг.</i> 	
<ul style="list-style-type: none"> • Максимал балл: 1 	
<ul style="list-style-type: none"> • Текшириш усули: <i>мутахассис томонидан</i> 	
Баҳолаш тизими:	
Балл	Мезоннинг мазмуни
1	Жавоблар берилган: <i>6 дан 8гача</i>
0	Бошқа жавоблар берилган ёки жавоб йўқ